

KATINČICE

NAPISALA

MILKA ŠUFLAJ

18 dinara

19998

Pavlinec Danica

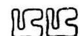
KATINČICE.

IZVORNE PRIPOVIJESTI.

NAMIJENJENO HRVATSKOJ MLADEŽI.

NAPISALA:

MILKA ŠUFLAJ.

U vlastitoj nakladi.

ZAGREB 1908.

TISAK MILIVOJA MAJCENA, MAROVSKA ULICA.

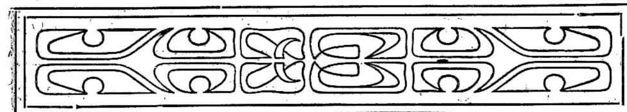
Draga mladeži!

Namijenjujuć ovo dijelce imala sam ponajprije na umu da Ti ugodim, nastojala sam, da budem sadržajem i načinom pripovijedanja shvatljiva, istakla sam životne važnije pojave, da ti prikažem sliku i podam pouku što moguće razumljiviju, a Ti, draga mladeži nastoj, da se okoristiš i poprimiš.

Nije prvo čim te darujem. Našla sam već odziva s Tvoje strane, pak me i nadalje počasti, da se s radosti hvataš knjige, koju Ti podajem da shvatiš i razumiješ svačiju bol i da štuješ čovjeka, pa ga gledao i u najgorjem, ne odkreni se od njega već mu podaj ruku pomoćnicu sa nastojanjem, da ga izvedeš iz njegovih zabluda i da mu pomogneš, pa Te stajalo i žrtve, učini, jer će Ti plaća biti velika, kad ovaj život zamijeniš drugim boljim. I tom željom rastajem se s Tobom srdačnim pozdravom

M. Š.

U Zagrebu, na Spasovdan, 28. svibnja 1908.

Jedan događaj.

Posred sela smještena je kovačnica. Uz nakovalo stoji jak, visoki bradati muškarac — glavom je kovač. Tuče po razbijeljenom željezu, da se po cijelom selu ori glas, a sav roj gorućih iskra vrca veselo, bezbrižno po cijeloj radionici.

Nasuprot kovačnice zgrada je na jedan kat. Lijepa je zidanica sa velikim dvorištem, u kojem zapremaju gospodarske zgrade svoja mjesta. U srijedi dvorišta je bunar na kotač iz kojeg se vodom posluživa cielo selo.

Vrući su mjeseci i sve što je za posao doraslo, pohitilo u polja, da požanje zlatnu klas, da ju spremi u žitnice, da bude hrane za svu zimu i da ne bude oskudice u ničem.

Po stanovima je pusto, razbježali se za poslom. Samo nemoćna starost i ne dorasla dijeca zapremaju dom.

Nešto podalje od gizdave zidanice stoji trošna drvenjara. Na svemu se odmah opaža, da se pod tim krovom nevolja nastanila. Ognjište je hladno i pusto kao da već davno nije vidjelo veselo plamsanje gorućega drva, uz kojega se vari slasna hrana.

U komori leži djetešce u drvenom koritu, a oko njega vere se svinjče, što je od gladi izmaklo iz svinjca, da si potraži hranu. Djetešce se probudilo, kmeči, proteže se po ležaju i ujedared zapazi svinju uz ležaj i ono se prestrašilo, udarilo plakati, svinjče ropče, a djetinji se plač razlijega čitavim dvorištem.

Teškim i napornim korakom digla se starica, koja sjedi u dvorištu na klupi pod kruškom i nagluha je od starosti, ali krič dječji je dopirao do njena sluha. I noge su joj slabe, jedva da ju vuku, opire se o debelu batinu. Već se približila kolibi.

Što je tom djetetu, da se tako razvikalo, hoće da proviri kroz staklo prozorčića, ali su mutna, ni od želje ne možeš da vidiš, što se u komori zbiva.

— E-e-h ti! — zastenje starica, uniđe u komoru i opazi, kako se već svinjče sprema, da zahvati zubima ručicu.

— Iš ti — lupi starica svinju štapom po leđima — gle u što bi ti zagrizla, kao da ti nema druga zalogaja. Iš, tjerala ju spram izlaza.

Svinja se hroptajući udalji i zarine rilom u kup smeća, koje je ležalo u kutu dvorišta, a djete se rasplakalo, drhćući od pretrpljena straha.

— Ništa. ništa, ne boj se! mirila starica djetešce. Ali ono ne shvaća riječi njezine, udara u sve to žešći plač, a ona neboga ne zna što bi. Ruke su joj nemoćne da ga pridigne, a sva se ta djeca razbježala. Nema ni od želje nikoga da joj pomogne. Sve smišlja kako bi, ne zna drugo, a ona zapjeva svojim staračkim glasom, koji je zvučio tako čudnovato i tužno, da je i zastrašeno dijete od tog glasa zatihnulo, zagledavši se u staricu nekim čudnim iznenadjenjem. A starica zadovoljna s uspjehom sva se uzradovala, te ga gleda sva razdragana svojim bolesnim očima, koje su podjedno suzile.

— Vidi, vidi, aj kako se smirilo podsmjehnula se zadovoljno. Nije čula da su se otvorila vrata, kroz koja je unišao dječarac od kojih deset godina, prkosita je izgleda, no punana okrugla lica zamrljana i ruke mu blatne s kojim drži psetance.

— Baka! — zavikne dječak.

— Što ćeš ti tu? — razljutila se starica — jedva što sam ga umirila, a ti sada vičeš. hoćeš da se prestraši. Idi, kada sam te trebala nije te bilo. —

— Htio bi ti nešto reći — zagovara dječak svoje, gle bako, da ti pokažem!

— A što! — ublažila se starica. — Ah, psetance, od kuda ti?

— E nije moje, dao mi ga kovačev Ilija, da ga sakrijem, njegova majka ne će pseta u kući.

— Pa da, boji se, moglo bi pobjesniti, da Bože oslobodi!

— Šta bi pobiesnilo, vidi samo kako je maljušno.

— Ali biti će veliko kad odraste, de pokaži ga, da ga bolje vidim. Ah da, bit će veliko kada odraste — ponovi — a sada idi na stranu — zabrinuto reče — na evo, dijete će usnuti.

— Kuda ću — naceri se dječak.

— Idi, kuda znaš, samo mi ovdje ne smetaj.

— Pa idem, idem Jankici, da mu pokažem psetance.

*

— Janko — vičući zaleti se dječak sa psom u ruci u dvorište gizdave zidanice, u očima mu bliješti i titra, a njegova ga vlastita vika zaglušuje.

— Što ćeš? — ozva mu se slabašna žena, koja je sjedila uz bunar na prevrnutu hrastovu panju. Na krilu joj švelo.

— Gđe je Jankica? — zapita.

— Neznam sinko, kuda se metnuo sada. Čas prije vidila sam ga ići puteljkom u šumu, da ga potražiš.

— Idem — odskače dječak iz dvorišta i zakrene ravno u šumicu. Već na ulazu zaviče: Ja-n-ki-ce!

— Tu — začuje se glas iz šume.

— Ah ti, kao da ja znam „tu“ kad rečeš gdje si.

— Ma kod medjaša; berem jagode, pohiti!

— Tebi uvijek samo da ti je po šumi hodati. Meni je puno milije u domu pred kućom.

— I u šumi je lijepo — što ti znaš. Na sjedi evo tu do mene. A što ti tu? . . .

— Na vidiš psetance!

— O, malečko ti moj zlatni — stane ga Jankica gladiti, a od razdraganosti tekle mu suze na oči. Gdje si ga dobio? zapita.

— Ilija mi ga dao, da ga čuvam. Njegova mama ne će, da je pseto u kući, boji se veli moja baka, da ne pobjesni. Gle, koliko je tu jagoda!

— Pusti ga, neka se okreće po šumi!

— Eh, da, da pobjegne!

— Ku — u — da bi, kad je tako slabašan i maljušan.

— No pa hoću kada rečeš — ispusti Filip pseto iz ruke, a ono poskakalo od radosti što je slobodno.

— Gle kako se raduje — sagne se Jankica psu i pogladi ga. O, ti malečko, jeli kako je u šumi lijepo?

— A što ti toliko do šume?

— Da što ti znaš, kad bi ti pristao uz mene, mogli bismo za uvijek ovdje živjeti. Ja bi donio pušku i ubijali bi lisice, a šta nećeš?

— A vuci, ti bi nas izjeli!

— A puška, njom bi ih streljali. Ja kad sam u šumi, nikog se ne bojim i tako sam jak, da bi rukom udavio vuka i samo bi ovako šnjime tresnuo o zemlju — zamahne Jankica rukama.

— Zar ti? — pogleda ga čudom Filip.

— Da ja, a kad bi udavio vuka, onda bi si ovdje sazidao palaču od sama kristala i posuo bi ju samim biserjem.

— Takove palače ni sam car nema, a gdje da ju ti uzmeš?

— Šta ti znaš! Pomogli bi mi podzemni dusi — šapne Jankica tajinstveno — treba samo — da se dozovu!

— Pa — a!

— Onda oni dođu i sve učine, što zaželiš.

— Od kuda ti to znaš? Tko ti reče?

— Hm, tko bi rekao — žmirne Jankica svojim plavim sanjarskim očima. Sve ja to iz knjiga znadem. Sve je u njima napisano.

— A gdje ti te knjige?

U ormaru, tata ih pohrani kad ih pročitam. Više puta metnem knjigu pod jastuk, kad idem spavati, a onda sanjam što je u njoj napisano.

— Ah, kakav si ti čudnovat, strese Filip rameni.

— Pokazat ću ti jednu lijepu stvar, hoćeš?

— Pokaži.

— Hoću, ali ne smiješ nikomu kazati, to obećaj.

— Ne ću, na evo ti ruke, da ne ću.

— Imadem sakriveno blago. Čekaj za čas smo tamo — podignu se oba dječaka sa zemlje. Jankica uze psetance u svoje ruke, zakrenuli malo podalje u šumu i eto ih do malo do šuplja hrasta kod kojega se Jankica zaustavi.

— Na, evo pogledaj — pokaže prstom u šupljinu hrasta.

Filip se zagleda i ne vidi drugo, već da je sva šupljina hrasta napunjena kamenčićima, što ih svatko može po putu ubrati, komadima stakla, šarenih krpa ubranih po smetištu. Bilo je i raznobojnih papirića. Sve je to bilo isprebacano u hrpi.

— Ti to blagom nazivlješ — nasmije se Filip posprdno.

— Što ti znaš, to ti se tako pričinja očima. Ali kada budem dozvao podzemne duhove sve će se pretvoriti u zlato i biser.

— A što ćeš ti s cijelim tim blagom?

— Sakrit ću ga u pećinu, a na otvor zavaliti ću veliki kamen, toliki, koliko je velika naša zidanica. Tako da nitko ne bude mogao

unići u nju. Samo ti smiješ znati, gdje bude blago sakriveno.

— Hm — zavrti Filip glavom. Nikako nije mu jasno, što Jankica pripovijeda. Ali ipak mora da je istina, kad se u knjigama piše, eto već tri godine polazi školu. a gospodin učitelj nije nikada o čemu takvomu pripovijedao i na jednom ga znatiželja spopala.

— Čuj Jankice — zaprosi — pozajmi mi knjigu da ćitam.

— E, ne smijem, mogao bi te krilati zmaj.

— Kri — la — ti zmaj, a tko je taj? — zapanji se Flip.

— Ah, kako si glup, ne znaš ni za zmaja. To je zmija s krilima — poče tumačiti — ima tri glave i noge od željeza, a kad s krilima zatrepeće, vidiš ovako — poče Jankica mahati rukama po zraku — onda se trese sva zemlja.

— Pa šta se ne bojiš?

— Ne bojim — potegne Jankica duboko dah.

— Ja bi htio da vidim zmaja. Podaj mi knjigu, evo dajem ti psetance. Ali ako mi uskratiš, ne družim se više s tobom i ne ću više da s tobom idem u šumu i ljutit ću se na tebe do vijeka.

— Ja bi htio psetance i molio bi tatu, da ti pozajmi knjigu. Ali psetance nije tvoje.

— Dobro, ja ću Iliju zaprositi, da ti prikaže psetance. Ali hoćeš li mi onda knjigu pozajmiti, da vidim zmaja.

— Hoću, kimne Jankica glavom.

— No onda idemo!

— Ta nisam vjetar, da bi tako kako ti hoćeš, pričekaj.

— Kakav si ti po šumi, hitar si kao zec. Idi il sad na ću odletiti bez tebe.

— Hoću — kimne Jankica glavom.

— Kuda ćemo? zapita.

— Uh! šta pitaš, Iliji, a što otežeš, pohiti.

— No, eto žurim se, ne ljuti se, podaj mi psetance, da ga ja nosim.

— Eto, nosi ga, al ne moj da se Ilijom cenkaš poradi psa — privoli, što on reče. Na, vidiš ga tamo u dvorištu, djeca su uz njega sigraju se.

— Mogli bismo i mi ostati da se igramo.

— Kako hoćeš, al samo nemoj da nebi dobio knjigu, hoću da vidim zmaja — unišli u dvorište. Tamo pod lipom odug je stol, oko njega klupe na kojim posjela djeca. Dječaci i djevojčice igraju se, kada ova dvojica bliže pristupe, vide, da se djeca igraju trgovca.

U sredini stola pričvršćena je vaga; Ilija je trgovac; po stolu u naokol posložena je i razmetana roba: brašna od prašine sa ceste, šećer komadićt ciglja. Ma svake robe bilo tu na pretek.

— Hoćete li za pet filira šećera, za dva filira brašna, vikao Ilija podjedno, a djeca kupuju i isplaćivaju. Baš se dobro pazari.

I ovo dvoje je sjelo uz stol. Jankica gleda po stolu svu tu naslagu, a u njemu se stvaraju razne misli. Gle, koliko je to blaga na tom stolu, kuda i kamo više, nego što ga je on sakrio u šupljini hrasta.

— Jedan, dva, tri, pet — viče Ilija — pogadja se za crvenu maramicu.

— To meni, to meni, meni! — razvikale se djevojčice, sve se one otimlju za crvenom maramicom.

Na jednom se začuje plač. Svi se obazru. Iz bašće ide djevojčica, sestrica Ilijina, djeca joj potekla u susret, da vide za što plače. Na upit što joj je, zaplače i reče:

— Eto, razlupala se mojoj bebi glava.

— Oh! oh! kakova si ti sirota. No, nemoj, nemoj plakati — tješile ju djevojčice, a dječaci se podrugivali, što se bebi glava razbila i pri tom zaboravili na igru. Ni jedan se nije više vraćao k stolu.

— Čuješ Ilijo — poče Filip, kad se buka među djecom smirila — došao sam, da te zaprosim, podaj mi psetance, ja bi ga poklonio Jankici.

— A za što bi ti htio njemu dati psetance? — zapita sa zanimanjem Ilija.

— On će mi pozajmiti knjigu, u kojoj je krilati zmaj, koji kad krilima trepeće sva se zemlja trese — pripovijedajući to, tresle mu se

usnice i pogledavao je u strahu Iliju hoće li privoliti.

— Pustim ti ga, uzmi ga. Ali i meni pokaži krilata zmaja.

— Aha, aha, hoću — razveselio se Filip i poteče Jankici i reče: — pridrži psetance, ali ne zaboravi knjigu.

— Ne ću, idem, a ti pričekaj, dok se vratim. Samo ako tata nije kod kuće, onda me ne bude, jer knjiga je spremljena u njegovu ormaru, donijeti ću ti ju onda kad tata dođe.

— Ako me prevariš?

— Ne ću — odleti Jankica preko ulice i uđe u dvorište svoga doma, pohiti skalinama, potrči hodnikom, bane naglo u sobu i viđe majku kako se upravo nadvila nad koljevkom njegove male sestrice.

— Polako, spava! — opomenu ga majka.

— Mamice — šapne Jankica — pogledaj donio sam psetance.

— Što će ti — pogleda ga majka u lice, — maleno je, trebat će njege. Nosi ga od kuda si ga i donio, ovakovo maljušno cvili cio dan. Nužno je da ga jošte majka njeguje.

Jankica od neprilike zarine prst u usta, ne zna što bi. U to se otvorila vrata, otac uniđe.

— Van s prstima, kakova je to navika! — i pri tom ga otac pomnjivo pogleda. — Što ti je? — zapita.

— Evo što je donio —, odvrati umjesto njega majka, — a ja mu rečem da ga odnese, što će nam.

Psetance je zacviljelo u rukama Jankičinim kao da prosi: nemojte me tjerati ispod krova vašega. Tko zna kamo ću dospjeti i što ću pretrpjeti, smilujte se vi dobri ljudi mojoj nevolji.

Otac Jankov zašuti kao da nešto smišlja. Moralo mu se zasmiliti jer reče:

— Pustimo ga, pa ako i nije do li nijeme životinje ne ću da mu uskratim utočište, jer i ono osjeća nevolju, a ne znamo kada i gđe i u kojoj zgodi može da nam bude od pomoći. Odnesi ga Jankice u kuhinju, a Marica neka ga ponudi mlijekom.

— Hoću, hoću, tatice, — poveselii se Jankica, već je htio na vrata, ali se dosjeti svoga obećanja. — Tatice, lijepo te prosim podaj mi knjigu o krilatom zmaju, ja sam ju obećao Filipu, da mu ju posudim.

— To nisi smio bez znanja roditelja, to upamti za drugi put. Ali zadanu riječ moraš održati. Pričekaj. — Izađe i za čas se vrati sa naslovnom knjigom: „Dvanaest najljepših priča“ iz „Tisuć i jedne noći.“

Jankica se zahvali i prekorači prag, a psetance je zašutilo i ono je znalo, da je pod krovom ovim našlo za sebe utočište.

*

I opet je doba vršidbe, pa se sve razbjeglo, što je zdravo i doraslo, da sabere zlatno klasje. Na obzorju sjaje ljetno sunce, raspaljuje zemlju. Zapeklo se u leđa žeteocima, koji mašu srpovima i otiru vrući znoj sa čela.

Vedrina, vrućina i sunčani sjaj čini, da misliš da nikada više ne bude nevesela dana. Po poljima ori se žetelačka pjesma.

I opet se sastao Jankica s Filipom u šumi. Jankica je već sada djakom petog gimnazijalnog razreda. Došao je kući na praznike, pa sada uživa slobodu nakon desetmjesečnog rada.

U podzemne duhove dakako više ne vjeruje i zna kako o njima jedino priče pričaju, a ipak je pun maštanja, gradi stihove i u tom lijepo napreduje. Duša mu je puna krasnih osjećaja i plemenitih čustva.

Filip je izučio školu, koju svatko po zakonu svršiti mora i prionuo uz posao ratarski, te se i sada našao u šumi, da nasječe gorivog drva i evo našli se znanci, sjeli jedan do drugoga. Jankica čitao Filipu nekoliko svojih pjesama.

— No kaži mi, sviđaju li ti se? — zapita nakon što ih je pročitao.

— Deder mi još jedanput čitaj. Znaš, nije meni lahko tebe shvatiti i ono što sam učio gubi se iz pameti uz svakidanji posao, a odkuda se to tebi rodi, reci?

— U duši — šapne Janko — u duši i —

opet poče u po glasa čitati, dok ne dovrši.

— Reci je li teško što takova sastaviti? — dahne Filip.

— Nije. Tako ti je: ideš šumom, dolom, gledaš pred sobom divotnu narav i ne možeš se s njom rastati. U duši ti se to rodi i pjesma ide na usta, kako i čim ti je dušu zaokupljena, veselim, toplim ili tužnim osjećajima, a kad si ju na papir stavio, raduje ti se duša i srce. Eto, tako ti je!

Filip uzdahne duboko. Nije pravo razumio, što mu je prijatelj tumačio, samo ga je toli rado slušao i slušao bi ga do vijeka.

— Morao bi se s tobom rastati. Baš smo pravi dečki. Vidiš, kad bi mi ti htio te tvoje pjesme pozajmiti, znaš, ja bi, no što da ti rečem — —?

Janko ga pogleda ljubezno: — Na, evo ti, primi od mene na uspomenu, pa ako i nije sve onako, da bi ti se sve jednako svidilo, ništa zato, čitaj!

— Dobro, hvala ti — primi Filip knjigu iz ruku Jankičinih.

U zraku nešto zatutnji i zabljesne pred očima njihovim.

— Evo, bliešti — skoči Filip u vis.

— Eto, u tili čas. Gle, sav je već obzor gotovo pocrnio, a da mi toga ni opazili nismo.

Bilo je prevruće. Gle, kako se cjeliva oblak s oblakom, sad na pokriti će cijeli obzor.

— Hajdemo žurno da nas ne zateče — i oba su krenula hitrim korakom iz šume. Danas ih tjera nevrijeme. Crni se oblaci nakostrušili nad obzorjem i posve se nisko spustili. Pogledaš li ih, pričinja ti se, šakom ćeš ih doseći. I vjetar sve to jače duva i šumi i miješa se sa zvukovima zvonova, koji odjekuju sa zvonika, ne bi li zapriječili nevolju, koja evo prijeti selu od tuče i nagle oluje.

Evo kap po kap spušta se jaka kiša. I te kapi spuštaju se niz lice ove dvojice, koje hite sve to većom žurbom.

Nevrijeme započe svim svojim bijesom kao da hoće sve uništiti, a kada je Janko unišao sav promokao pod krov svoga oca, nije bilo od nikoga ni glasa. Po cijelom domu vlada tišina, a vani kiša, tuča, vihar, da ne može gore biti. Eto, njegove zateče to nevrijeme u polju. Kuda će se jadni sklonuti? Oh, samo da nisu poveli sekicu mu sa sobom, njegovu mezimicu. Za nju ga ponajviše strah mori; tako je maljušna i sitna, upravo kao i ono psetance, što ga pred pet godina donio.

Dakako, ono je sada veliko naraslo i dobar je čuvar kuće. Eto, već se na cesti nakupila baruština mutne vode i ljudi hite do kože mokri, da se sakriju pod krovove. O Bože, samo jošte

njegovih nema. Zahvaća ga sve to veći nemir i strah; ne može više da odoli tjeskobi, prebaci na sebe staru kabanicu i izađe; iz svoje kućice iskoči, pseto te zalajav zaputi se zajedno s njim u polje.

Na polju je pusto — nema težaka ni roditelja. Da su kući krenuli, morao bi ih sastati. Bože, kuda su svi ti ljudi nestali i u njemu se sve to crnija slutnja rađa.

Oluja je časomice popustila, a Janko praćen strahom vrati se kući i nađe samo majku u domu svu zaplakanu, izmorenu i očajnu.

— Što je, majko moja? zahvati ju on za ruku.

— Nestalo nam Ankice — pripovijeda majka dušeći se plačem — ja sam među žeteoce dijelila vino, oca nije bilo, jer je pošao na njivu da tamo pogleda je li djetelina za kosidbu. Djete se igralo kraj grabe berući cvijeće, nitko se na nju nije obazirao, bili smo sigurni. Sjetili smo se je kad se stalo obzorje mračitl. Biti će nevrijeme! Da se sklonimo, to nam je bila svima jedina pomisao. Potečem da uzmem djete, a kad tamo nema ga — zaplače bolno.

— A zar ju niste tražili? — zapita Jankica, a glas mu od straha drhtao.

— Ne pitaj, svi se razbježali. Oh grozote, — zalomi rukama — to nevrijeme, a dijete Bog zna gdje!

Jankica nije više ništa pitao, već pohiti. Srce mu u grudima bije. Strašno je njemu. Polje nije daleko od šume, da se nije djete tamo uputilo onako od navike, kad ju je on toliko puta sa sobom poveo i on se zaleti u šumu. Eto i Sultan mu nekuda izmaknuo.

Hiti puteljcima amo tamo, doziva što mu grlo daje, no od nikuda ni glaska i on poleti u dom. Već se i noć hvata zemlje, a za djetetom sve iziskuje, propitkuje od kuće do kuće po selu.

Eto, djete je u nevrijemenu propalo. Možda ga i cigani oteli. Suze teku kao kapi kiše. Pred sobom gledaju u golemu nesreću, koja ih snašla. I Sultan od nekuda doleti — sav je potan i blatan. Pseto počelo lajati, zavijati, a tko da na njega još pazi — svi su drugom brigom zaokupljeni.

Pas je sve nemirniji. Svakom se od ukućana približuje i sili na vrata. Vidio, da nema njima shvaćanja za njegovo, skoči na stol, zahvati komad kruha i iščezne s njim kroz otvorena vrata.

Svu noć probdili su ukućani. Otac sa slugom još posvuda traži. Zovu za psom — i njega je nestalo. O, kako su to teški časovi života! I jutro je svanulo, no o djetetu ni čuha — upravo ko da ga zemlja progutala. Kao ljuta zmija bol se ovila oko srca, a na duši leži teška misao: za uvijek je djeteta nestalo.

I opet eto Sultana sve u skok. Doletio od nekuda sav znojan i blatan. Nemiran je. Sveudilj iziskuje nešto od njih. Leti sad jednom, sada drugom, pa opet spram izlaza. Svim je napadno to vladanje, no u onoj žalosti i brige ne uzeše to u obzir.

I opet pseto zaskoči na stol, zahvati za kruhom, koji bijaše na stolu i opet odleti s njim kroz vrata.

Janku bilo ipak čudnovato, njemu nešto sune u pamet, no ne reče ništa; zašto da podaje nadu, koja možda ne postoji. Ne reče nikom ništa, već pohiti za Sultanom i slijedi ga. Put je vodio u šumu do neke duboke jaruge, u koju se pseto spustilo.

S velikim naporom slijedio ga Janko. Put je bivao sve strmiji i opasniji. No ipak nekako sretno dopuzi do na dno jaruge i ondje našao svoju sestricu posve neozleđenu.

Držala je u ruci kruh, što joj ga Sultan donio. Sultan gledao zadovoljno u djete i Janka. Zalajao, dao si oduška svojoj radosti.

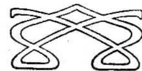
— O Sultane, Sultane — ovine Janko svoje ruke oko njegova vrata — od koje si nas nevolje spasio i što ti dalo amo doći?

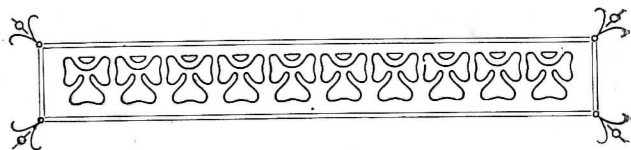
Dakako, da Sultan nije mogao na to sve odgovoriti, a ni mala Ankica nije znala razjasniti, kako je amo dospjela. Svu noć je pas uz nju sproveo i uz njega je noć prospavala.

S lijeve strane bilo se laglje uspeti i tim putem krene sada Janko sa svojim dragim teretom, sa svojom malom sestricom put doma. Plakao je i smijao se od same radosti, što ju je našao. Pas naprijed pojurio kao da hoće ukućanom najaviti sretan dolazak ove dvojice. I u istinu' nije bilo nikada ni prije ni poslije toli sretna dann u kući Magdićevoj, nego li bijaše taj dan, kad se izgubljeno djete vratilo u dom.

Pri tom su sunule Janku očeve riječi, što ih je izrekao, kad je on doveo psetance malo, nejačko pod krov roditeljski: pa ako te i nijema životinja prosi za utočište, da mu ga podaš, ne uskrati ga, jer ne znaš, kad ti i ono može postati od pomoći.

Za onda, kad je bilo izrečeno, nitko nije poslutio, kolika je istina počivala u tim riječima. Dosada je Sultan bio u domu svakom drag, ali odsele ga upravo ljubili i taj događaj si upisali svi u svoja srca, gdje i nijema životinja može svojim umnim shvaćanjem postati čovjeku korisna.

Pouzdanje.

Danas je imendan Aleksine majke, a taj dan običavala je gospođa Burić proslaviti, pozvala je naime nekoliko svojih znanica na užinu, a da bude svečanije, ukrasio se prostrt stol sa cvijećem. U to ime poslala je majka Aleksu u bašću i pri tom joj je naznačila, koje vrsti cvijeća da nabere.

Aleksa pojurila skalinam, pohitila dvorištem i evo je u bašći, prikučila se grmu jasmina, da i od njega nabere nekoliko kita i pri tom si pijevuckala veselo, bezbrižno.

— Hej, Alekso! — vikne susjedov Jankica iz svoje bašće, koju plot međašio — dođi der simo, da ti nešto rečem. Eto, u našoj je bašći nešto veoma krasna, deder dođi!

Dakako, da je Aleksa hitro poskočila od same znatiželje. Evo je već kod plota: — Pokaži gđe — prisloni glavu k plotu i zaviri očima u susjedovu bašću.

— Eh da, ne možeš tako, kako ti misliš, morat ćeš preko. Vidiš tamo — pokaže rukom među šikarje — tamo je sakrivena u travi.

— No reći, šta?

— Žaba — ponosno izreče Jankica.

Ža — ba — zategne razočarano Aleksa — pak zato me zoveš — podrugljivo naškubi usta — idem, da naberem cvijeća.

— Ej, čekaj, što žuriš dok ti ispripovijedam. Nije to žaba one vrsti, koju smo neki dan utukli. To ti je žabica posebna, ma znaš Aleksa, prekrasna, kad ju gledaš, diviš joj se, velim ti ne će ti biti žao. No što smišljaš?“

— Eto, što mislim, morala bi ići ulicom, pa onda preko cijelog vašeg dvorišta, a moram se žuriti, da naberem cvijeća; majka bi se ljutila, kad bi predugo izostala“.

— No ne ćeš, Aleksa, dugo ostati, samo dok vidiš žabicu — nutka Jankica. Gledaj, tamo malo podalje tri su letve odbijene, pa se možeš provući.

— No pa idem — svidio se Aleksi predlog Jankičin; provuče se sretno. U tili je čas u bašći i zagleda se u naokolo. Ded mi žurno pokaži.

— Pst, nemoj tako glasno — opomene Jankica — samo polagano, da ju ne prestrašimo, pst, eto se pomiče.

— Gđe je? — šapne Aleksa.

— Vidiš tamo za onim širokim listom; morat ćemo bliže, tako, vidiš ju — klikne prigušeno.

— Vidim, ah, kako je krasna i te maljušne i svijetleće očice, upravo ko dva bisera, gledaj samo — klikne.

— A, jesam li te prevario — podigne Jankica ponosito glavu što misliš, da ju ulovimo, hm, šta?"

— Mogli bi — pristane Aleksa oduševljeno — al moramo, da smo oprezni. U tim hipovima zaboravila na majku i cvijeće. Njoj je sada glavno, da ulove žabicu. Stavit će ju liepo u staklenku, pak će joj načiniti od dašćicah male skaline, na dnu staklenke metnut će nešto zelene trave, koju će pokriti vodom. Sve je to ona vidila, kod pralje, kamo je pošla svojom majkom. Ona i to zna, da tu žabicu gatalinčicom zovu a to s toga, što ona označuje: dane kišovite i sunčane, mislila je da će i ta tako.

— Sada samo polagano, al kad joj budemo posve blizu, moraš ju ti Jankica onda hitro zaskočiti, da nam ne pobjegne. Sunča se, ne će nas opaziti. Pst, ne nagli — tako — sad — no — što — čekaš?

— Pst, eto se pomiče — šapne Aleksa — morala nas opaziti. Sada samo oprezno. Uh, kako si nespretan, zar si morao tako silovito; na eto, uteći će.

— Ne će — skoči Jankica hitro za žabicom, koja se skakući sve dalje pomicala velikom žurbom; strah je nju napadaja, zna ona, što ovo dvoje sprema.

Kad je već dobrahno poodmakla s njihove blizine sustala je upravo ko da ih podraškuje. I ovo dvoje puno žurbe za njom potekli; u onoj hitnji, da ju ulove, postali su posve neoprezni.

Žabica opet iz skoka u skok skočila na dasku, koja vodi preko bare, još jedan skok i sakrit će se u mulj. Al ko da joj se ne da, predviše joj se sviđa, što ju tope sunčani traci.

— Uteći će nam — vrisnu Aleksa; zaboravlja na opasnost, skoči na dasku, Jankica za njom i žabica skok u mulj, al gle nešto praska i lomi se — daska pukla pod teretom u dvije pole. Sa prestrašenim usklikom našlo se ovo dvoje u bari. No sreća, što nije duboka, samo je puna mulja — noge im zagrezle u blatu. Jedva se jedvice izvukli, al Bože, kakovi izgledaju: blato se samo onako, kao da ga tko nabaco iz njih, cijedi. I žabica se pomoli opet na površinu, malo očicama poškilji ta mala zlobnica i onda opet zaroni.

— Joj — pogledava po sebi Aleksa i vidi se sva u blatu, — što će meni moja mama reći, a danas sam obukla novu opravu. Joj, što će mi reći moja mama — podjedno ponavljala gušeć se plačem, — svemu si ti kriv!

— No ne plači, ne plači — tješi ju Jankica. Reći ću ti nešto — produlji važno — dakako, da ovakova ne možeš kući. Nego znaš što: ja ću te liepo k nama povesti i sakrit ću te u našu prešnicu, tamo ćeš se svuči, a naša će Kata sve oprati, da ne bude na opravici nijedna mrlja ostala i mama ne će ništa doznati. Jel ti pravo, kako velim?

Aleksa briše suze i kreće za Jankicom. Njoj je sada sva briga, da majka ne dozna. Oh, šta bi joj rekla, kad bi ju takovu vidila — spopada ju strah! Eto ih do prešnice. Jankica otvori vrata i ona uljezne. Zamalo se svukla i podala opravu Jankici, koji je žurno izčeznuo. I njemu se žuri, da se presvuče, jer se bojao i za sebe, da ga roditelji ne opaze i pri tom posve zaboravio na Aleksu, koja ga čekala.

Čas od časa bio joj dugotrajniji. Bože, gdje je taj Jankica, kad bi već samo došao. Ha, eto čuju se koraci. Aleksa načuli sluh, koraci su čvrsti, nije to Jankica Koraci se sustavili pred vratima prešnice. Netko iz vana zalupio vratima i ključ se u bravi okrene.

Sirota Aleksa htijela viknuti, al nije mogla, strah ju u grlu davi. Eto, ostala je u tmini zaključana. Koraci se udaljili i opet nasta mir, a taj mir sve to više plaši Aleksu. Ne zna sirota drugom, već počne u sav glas zapomagati.

— Šta si se razvikala — doleti najednom Jankica — hoćeš, da te mama čuje — nastoji

on, da ju prestraši. Al Aleksa ne mari, već udara u sve to jaču viku, koja napokon ipak domamila majku Jankičinu i za malo sve doznala, što se dogodilo. Rado bi bila smijesta oslobodila Aleksu iz njena zatvora, al joj muž uze ključ sa sobom: pošao je u vinograd. Bog zna, kada će se povratiti.

Poslala je žurno po bravara, koji je napokon oslobodio Aleksu od njena zatvora i od muke i straha. Gospođa Dunićka ju povede u svoju sobu. I u nje je djevojčica njene dobe i gospođa joj poda rubeninu od svoje Ankice, u koje se Aleksa preobukla i kad se posve smirila, odputi se Aleksa kući. Polagano stupa skalinama, tiho koraca hodnikom, iz kuhinje čuje se kako majka tumači služavki: metni u zdjelu četrnaest deka šećera, udari tri žutanjka. Olahkoćeno uzdahne i odšulja se u komoru odmah kraj kuhinje, tu se sćućurila u zakutak i za malo je usnula.

Kad se probudila opazi svoju majku, gdje pred njom stoji. Plašno ju pogleda i vidi kako ju majka promatra teško zabrinuto. Aleksa se podigne, nije se više usudila u majku pogledati, kad se evo osjeća krivom. No majka ju primi za ruku, ona je sve doznala od majke Jankičine, koja je došla da ispriča svoga nevaljanca i tim ublažila, da se majka ne ljuti preko svoje Alekse. Samo ju ipak rastužilo i veoma se žalostila, što

njezino dijete nije imalo pouzdanja i sama da je došla i ispovijedala svoju nesreću, pak ako je zaslužila kaznu, zaista roditelji bili bi joj ublažili, kad bi vidili kako sve iskreno ispovijeda, ne želeći u ničem ništa zatajiti.

I ta njena žalost sve se više zrcali u njenim obrazima tako, da Aleksa nije mogla više odoljeti već zapita puna tjeskobe: — O majčice, reci, što te zadesilo, ja se tako plašim!

— Jest, dijete moje, nešto me veoma tužna zadesilo i to je tvoje nepouzdanje.

— Majčice — zaplače Aleksa — majčice — ponovi i ovije svoje ruke oko ujena vrata, a majka ju k sebi privine, gladeć joj nježnu plavu kosu i poče onim svojim dobrim glasom i pouzdanim smiješkom.

— Vidiš, Alekso, djete moje, kako bi to bilo lijepo od tebe, da si došla kad te već nesreća snašla i bila mi u svemu iskrena.

— Ja bi te doduše ukorila, možda i kaznila i to sve ne bi po te bilo toliko zlo. Kud i kamo je veće, što nisi iskrena i što se ne pouzdavaš u majku svoju, koja ti je iza dragog Boga najveći prijatelj. Djete moje — produlji majka — Bog zna kojoj ćeš napasti biti u životu izvrgnuta, gdje ti ne bude možda ni spoznaje, u koje zlo bi mogla zapasti, ako budeš nastojala sakriti, zatajiti, mogle bi po te nastupiti veoma tužne posljedice.

— Stoga se ne plaši, pa još toliko skrivila. Dođi onim iskrenim pouzdanjem, budi u tom, čim te opominjem, djete moje, svojoj majci poslušna. Hoćeš, obećaj i to će mi biti najkrasniji dar mojem imendanu.

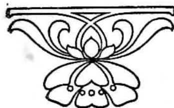
— Oh kako si dobra i ljubezna ti moja slatka majčice — klikne Aleksa razdragano majčinim dragim opomenam — samo sada mi oprosti.

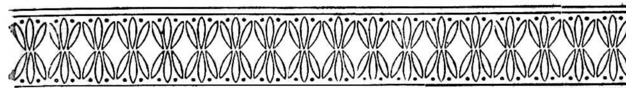
— Opraštam, djete moje, opraštam, ne znaš koja bi to bol bila za mene, kad bi morala viđeti, da mi propadaš u zlo, a jedino stoga, što ne bi imala pouzdanja u svoje roditelje, a iskrenošću koliko se toga može otkloniti. Hoću i želim da ti budem onaj dobri angjeo čuvar za cijelog života, dok me dobrota božja uzdrži na svijetu. Nastojat ću da te štitim — kapnu od uzbuđenosti dvije suze niz obraze majčine.

— Nemoj, majčice, plakati, moliti ću se danomice dragom Bogu, koji mi te neka uzdrži na tom svijetu — privine se Aleksa uz grud majčinu i obje se držale časak onako zagrljene i pri tom im je bilo toli milo i voljko kao da im se duša topi u jednu cjelinu. Aleksa osijetila je to jedno: tu beskrajnu ljubav majčina srca.

I to povjerenje u majčinu ljubav otvorilo joj put pouzdanju, kojeg je stavljala u majku svoju. Nik da više odsele da bi pred njom što

sakrila ili zatajila, u svemu joj se je bezodvlačno povjeravala. I to pouzdanje pratilo ju diljem cijela života. Kad bi joj se što pričinjalo nejasno, teško, kad bi zavladao bilo čega radi nesklad njenom dušom, potekla svojoj dobroj majci, da joj se izjada, da kod nje potraži savjeta i eto našla ga, smirila je svoju unutarnjost i stim sretnim raspoloženjem vratila se u svoj dom, u kojem je nastojala, da uspostavi red po majčinim uputama, a uz to se osjećala toli sretnom i zadovoljnom.

Kotlokrpa.

Bilo nas njekolicina školskih drugova, koji smo sklopili svezu užeg prijateljstva, te proboravili mnogu uru u veselju i zabavici. Dosjetljivosti Ducmanovog Jankice nije bilo premca. Bilo to stoga, što je on pročitao silu božju raznih knjiga.

Njegov otac bio je priprost, nenačitan čovjek, inače imućan. Kao takav mnogo je puta u životu osjetio, kako je u istinu po čovjeka teško, kad nije pismen i načitan. Sto ga mu je bila prva briga, da njegov Jankica bude što bolje načitan. Kako je bio neiskusan u izboru knjiga, nakupovao, što mu pod ruku došlo. Najradije je kupovao knjige glasovitih razbojnika, Don Quixota de la Mancha i crtice raznih pustolovina.

Toj domišljatosti Jankićevoj svi se mi dragovoljno, rekao bih slijepo pokoravali. On je baš pročitao knjigu nekog razbojnika

i tako ga obuzelo, da je smislivši sve u jedno, stavio predlog, da se ustroji medju nama razbojnička četa. Dakako mi smo najvećim oduševljenjem pristali uz taj predlog.

Prvi naš sastanak bio je u četvrtak prije podne. Sakupilo se nas deset na broju. Sakupili se mi na samotnom mjestancu našeg bujnog Tuškanca, da vijećamo. Svi jednoglasno izabrasmo Jankicu našim vođom. On se tim izborom u velike ponosio. Predložila se listina. U njoj je svatko od nas morao zabilježiti svoje ime u znak vjernosti i junačtva. Svi mi to učinismo najvećom pripravnošću i zavjerismo se.

— A što sada? — zapitam ja Jankicu.

— Što pitaš ludo! — izdere se on na me — sad ćemo robiti, paliti i ubijati.

Tijelom mi prošli srsi. Zagledam se ukočeno zastrašenim pogledom. — A gdje nam oružje? — lanem jedva. — Uh, načinit ćemo ih od bazgovih grana. Svakome po dvije, tri — zazvučao Jankica nestrpljivo.

— A što ćemo otimati? zapita Mirko Šumanović, sin neke siromašne udove.

— Hm, što nam pod ruku dodje. Pronaći ćemo špilju, kamo ćemo otete stvari sakriti. Tako stoji pisano u knjigama, tako ćemo i mi udesiti — tumačio Jankica sve dalje.

— Zar moramo odmah svakoga ubiti?

— Svakoga! — odriješito će Inbro. — Načinite si lijepo drvene sablje i bodeže, da bude sve u najvećem redu do prvog sastanka. Ja mislim naredni četvrtak da se ovđe sakupimo, dotle ću ja pronaći i uhoditi, gđe bi bilo zgodno da navalimo i bogatim se plijenom vratimo.

Kako bi bilo u nedjelju? — primetne Ivica Škrljčev.

— To ne može da bude. Neđelja treba da se svetkuje. I moj tata njedjeljom ništa ne radi, protivio se Inbro.

Svi si jošte podadu desnicu u znak istinite zavjere. Stupali vojnički sigurnim korakom dva po dva izazovno pogledavajuć i mjereć prolaznike.

Sve je bilo spremno: bazgove pištolje, drvene sablje i bodeži. Pri tom poslu razvila se u nama ratoborna želja, svi smo strepili s neustrpljivosti.

Sakupljali se u Inbrinom domu i tamo učinismo što nam već bilo potrebno. Tu je Inbro isticao svoju vještinu: metlom pod ramenicama bijesno projurio uz nas, sprtio se mukom na onizak krov i smuk kroz otvoren prozor u hodnik i tada u najvećem bjesnilu pojurio skalinama te se pred nama sav usplahireno stobočio.

— Takovom se hitrinom mora raditi! uči nas. Jedva smo dočekali taj četvrtak. Sastali se svi na određenom mjestu. Oboružani i spremni na sve posjedali mi u travu i čekali.

— Mh — oglasi se Mirko, ogledavajući svoju bazgovu pušku, koju je u ruci naperenu držao — zar ćemo moći tim koga ubiti?

— Hm, ala si lud! — okosnu se Inbro. To je sve samo tako, mi ćemo navaliti kad nam se zgoda pruži kao pravi razbojnici i pucat ćemo iz naših pušaka. Pst! Mir! — šapnu Inbro — netko dolazi. Šćućurite se, da nas ne opaze.

— Hura! — sune Inbro u vis. Hura! — zaurlikasmo mi svi ostali i kao bijesni navalismo na djevojčice, koje se jaučuć i vrišćuć raštrkale na sve strane. Pri tom im spopadalo od straha sve, što im je bilo u rukama: suncobranići, pompadure, u kojima su nosili malu užinu. Mi u najvećoj razdraganosti pobirasmo plijen.

— Mir svemu tomu — začujemo oštri glas. Pogledamo, medju nama stoji starija već gospodja, visoka uzrasta. Bila je to učiteljica nekog zabavišta, pa je odvela te male svoje kevice na šetnju.

O, kako nas uzdrmao taj oštri glas! I nama popadali svi ti plijenovi iz ruku i glavom bez obzira pobjegosmo u šumu, ne mareći što se za nama ori smijeh iz nekoliko grla. Bit će da se još koji taj svjedok pridružio idući u šetnju, te promatrao našu navalu i bijeg uplašene čete. Moralo mu se to činiti veoma smiješno.

No mi, premda smo morali tako kukavno uzmaknuti, bili smo ipak veoma ponositi tom

prvom navalom. Inbro, koji je bio među nama ipak najsrčaniji, ugrabi sretno svježnjić u papiru zamotan. On ga razmota i pogleda nas slavodobitno.

U svježnjiću se našlo nekoliko komadića biskuita, niz navođenih perla na ružičastoj vrpci, haljinica za maljušnu bebu i prsten ni od kakove vrijednosti.

Ali to bijaše za nas neizmjerno blago. Mi smo sve to poredali po zemlji. Bebina haljinica, to je bilo prebogato ruho začarane kraljevne, koju nitko nije mogao ugledati, jer ju je čarobnjak učinio nevidljivom.

Perle razvodismo i u kupčiće porazdijelismo. Svi ti kupčići bili su od prevelike vrijednosti, sam biser, dragulji, zlato i srebro, što ga je nosio najbogatiji kralj te zemlje, dok mu ga ne ote čarobnjak. Ali to veća vrijednost, što je dopao naših ruku.

Vrpca se razrezala u komadiće. I to je bilo sve sama svila i kadifa. Dakle bili smo veoma zadovoljni s našim plijenom. Biskuit se porazdijelio te ga slasno pojedosmo, a oteto blago sakrili smo u duplje trula hrasta. U to se stalo mračiti i mi odlučismo da pođemo kući. Probudismo od sna Pericu, koji je usnuo, protegnuvši se po travi. Onako od sna mamuran stao je plakati, da on ne će da bude razbojnikom, već hoće k svojoj mami. On je bio mezimac i jedinac

majčin. Došavši kući sakrio sam pomno hlače, koje mi se u bijegu o grm razderale. No ne za dugo. Već drugog jutra morao sam položiti račun o svojim poderanim hlačama, a kakav, to će lasno svaki od mojih milih čitatelja pogoditi.

No te šibe nijesu me mogle izliječiti, a da ne čeznem za pustolovinama. Ona naša razbojnička navala u veliko zanijela mene, a i sve moje ostale drugove.

Inbro smišljao danomice nešto nova. Ta vječna briga, kako ćemo ovo ili ono udesiti, učinila nas rastrešenima, te nam je bilo upravo nemoguće misliti na ozbiljni rad. Prije najbolji đak u školi, počeo sam malaksati. Zanemario bih zadaće, propustio učiti po gospodinu učitelju zadane lekcije, a i moji ostali drugovi posve se zanemarili. Proračunanom lukavosti varali smo roditelje, postali smo pravi nevaljanci.

I moja je silovitost i tvrdoglavost rasla danomice, a i moji drugovi bili su isto takovi. Bilo je dana, kad bi mjesto u školu, da vršimo savjesno dužnosti učeničke, odbjegli s knjigama u ruci u koju obližnju šumu i tamo potratili sav dan.

Drveta nam bila gorostasi na koje smo mi navaljivali. Mnogo slabo drvce, koje se tek nekako od zemlje uzdiglo, da poslije, kad odraste, bude ljudima u korist, postade žrtvom našega nasilja.

Otrcani, blatni, izmoreni vraćali smo se kući, gđe su nas čekale kazne i opomene, a bilo i suza majčinih. U borbi za život svakidanji ponestajalo majci vremena, da me nadzire. Opažao sam ipak uza svu onu moju zaslijepljenost, kako sam već gotovo posve izgubio ugled u školi pred našim dobrim učiteljem i ostalim dječacima, koji kano da me se plaše, te su me izbjegavali. No to me se nije kosnulo. Sve se to slagalo s mojom razbojničkom čašću, ta i oni su omraženi, progonjeni, tako stoji pisano u knjigama, dakle ne može i meni drugačije da bude.

Inbro, naš kolovođa, bio neumoran u izumljivanju svega. Na posljednom sastanku je bilo utanačeno, da više ne će navaljivati u skupini, već da ćemo se porazdijeliti u omanje čete, pa tko će se vratiti s bogatijim plijenom, toga i čeka nagrada, kakova lijepa slika ili pohvalnica, a najveća nagrada biti će u novcu.

Smišljeno učinjeno. Nadošlo nekoliko dana školskih praznika, a nama evo žuđene slobode. Po dogovoru sastali se mi zajedno. Jankica nam podijelio zapovijedi i mi se poslušno raštrkali, kamo nam bilo određeno. Mene i još dvojicu drugova zapade Sofijin put. Bio tmuran dan. Sad na će se spustiti kiša iz onih tmastih oblaka, koji su prikrili plavetni svod nebeski. Sve oko nas pusto ni otkuda ne vidiš prolaznika.

Ja naoružan, ratoboran udaljim se za nekoliko koračaja od drugova svojih, samo da me ne preteknu, ako bi se nadala zgoda da navalimo na plijen. Morala je i moje drugove zaokupiti ista pomisao, jer mi ih zamalo nestalo sa vidika.

Sćućurim se za omašno deblo hrasta i čekam naćulim uši, hoću li gđe otkuda što ćuti. Ha, evo, do moga sluha dopire pjesma, što je proizvodi tanki slabašni glas.

U meni zaigra srce. Strepim ne će li me preteći drugovi. Nema ih. Ogledam se uplašeno unaokolo, nema li koga, pred kim bi uzmicati morao. Ni odkuda ćuha. Slobodno mi polje. U dva me skoka u grabi do puta, na koji piljim očima. Pjesma dopire sve bliže do sluha moga. Za čas stvori se evo pred pogledom mojim dječarac kržljav, blijedo-žutih obrazića, upalih očiju — slika bijede.

O leđima mu visi drvena škrinjica, u njoj je zataknuto nekoliko limenih pločica i omot žica. U ruci mu spram njegove veličine omašna batina. Ta me je malo zbunila, ne će li me njome ošinuti kad na njega navalim. Bio to mali Slovak, kotlokrpa. Uza svu onu životnu oskudicu podala narav Slovaku veselu ćud. I tome mališu nije ju uskratila, gđe ga nevolja ovako još nejaka odagnala ispod krova roditeljskog u tuđi, daleki svijet.

Evo ga sve bliže k meni. Nešto mu zasvjetluca među prstima. Srebren je novac, koji mu s nespretnosti izmaknu između prsti i otkotrlja se posve do mene.

Ja skočim iz svoga zakloništa i pokrijem novac nogom.

— Oh — poskoći mališ veselo, kako je dobro, da ste nogom sustavili moj novac, inače bi se bio bog zna kamo otkotrljao i ja ga ne bih mogao naći. To je moj prvi novac, što sam ga svojim rukama zaslužio. Ja mu se tako radujem — pridometne dječak smijući se pođedno.

— Sad je moj! — osovim glavu i pogledam ga izazovno. — Vaš? — zagleda se mališ u me začuđeno. — Ne, nije vaš, ja sam ga zaslužio, i moje ga se oči nijesu mogle dosta da nagleđu. Pri tom sam bio nespretan, pa mi spao i evo ga pod vašom nogom. Molim vas, podajte mi ga!

— Vidiš, ne dam ti ga — nasmijem se zlobno, drsko

— Oh, jel, vi se želite samo malo sa mnom, našaliti i ja vam ne zamjeravam. No ja bih ipak htio svoj novac, jer meni se žuri, očekuje me moj stariji brat.

— Gđe? — ogledam se plaho.

— Oh, ne ovđe — uvjeravao me dječarac prostodušnom iskrenošću — kod jedne seljakinje, gđe smo na stanu. Tamo se sastajemo. — Dječarac se prigne i htjede silom da uzme svoj novac ispod moje noge.

— Ne ćeš, ne! — odrinem ga surovo od sebe, — novac je moj, i ti ga ne ćeš dobiti.

— Ah, vi se ipak ne šalite sa mnom, a mi smo tako nevoljni. Oca mi prevezla teška kola, koja mu slomila svu životnu jakost, ma ni za koji rad nije sposoban. Još su dvije maljušne djevojčice kod kuće — moje sestrice. Majka jedva čeka, da joj što pošaljemo. Sad sve znate. Maknite nogu, da uzmem novac — zaplače dječak.

Ganulo me pripovijedanje dječakovo i njegov plač mi se dao na žao ja bih bio rad, da ovomu novcu, što ga pokrivala moja noga, dodam i ona četiri filira, što sam ih imao; ali to smilovanje nije se slagalo s mojom razbojničkom časti. Zato moram, da ostanem tvrd i neumoljiv.

— Gledajte, dan se primiče kraju, a ja ne smijem, da se u noć vratim. Tako mi brat zapovijedio, jer mi je jošte nepoznat taj kraj, pa se ne bih mogao snaći u tmini. Oh, oh, što sam vam skrivio, da tako nesmiljeno sa mnom postupate?

— Nijesi mi ništa skrivio. No ja sam razbojnik i ne smijem s tobom da imam smilovanja. Sad znaš i bježi, jer inače naperim svoj drven bodež spram njega.

— Oh, zar raz-boj-nik! — pogleda me dječarac ukočeno, zastrašenim pogledom. — Razbojnik! — ponovi pun tjeskobne strave. Batina mu pala iz ruke, i on bjež glavom bez obzira.

Maknem nogu i hoću da podignem novac. No nešto ko da me gurnulo u stran. Sagnem se nanovo i podignem ga. Huh, kako me žeže u rukama! Srebrna je forintača. Bog zna, kako je dugo dječak morao raditi, dok je taj novac zaslužio. I to mu je prvi novac. Gospode, kako mu se radovao, a ja sam mu ga oteo! Oh, a radi čega? Da se podičim pred drugovima sa svojim ugrabljenim plijenom?

— A njegova majka tako teško očekuje, da joj što sinovi pošalju. U domu su još dvije nejake sestre i otac slomljen, nemoćan, da što zaradi, a u mene je novac, koji bi ublažio bijedu u domu.

— Uh! — sav se stresoh pred počinjenim. — Hej ti mali Slovače! — zaviknem, što mi grlo dalo. Slušam: sve je tiho, ni listić da bi zašušnuo.

— Slovače, Slovače! — stanem sve jače vikati. Ha, boji me se, jer misli: razbojnik sám. Moram ga smiriti. — Hej Slovače! — stanem ponovno vikati. — Ne boj se, nijesam ono, što ti rekoh. Đak sam četvrtog razreda. Zovem se Josip Tomašić. Molim te, dođi, ne boj se, zovem te, da ti novac vratim. Podat ću ti i moja četiri filira. Gledaj, još mi u žepu kaputa crvena jabuka, i nju ću ti dati samo dođi!

Prestanem zvati. Slušam, hoću li čuti korak. Naćulim uši, slušam. Zaludu, ne čujem ništa. Ta tišina zaokupljuje me tjeskobnim strahom.

Ta valda ga nije zemlja progutala. Poletim spram strane, gđe mi dječaka ispred vida nestalo — Oh, gđe si? Molim te, daj mi se javi! Vjeruj mi, ne ću ti ništa. Gledaj samo: odbacih sve od sebe: bodež, pušku i sablju. Gle, goloruk sam, dođi!

Ako ti je prekasno za noćište, povest ću te svojoj majci. Ona je tako dobra, do sita će te nahraniti, a spavat ćeš uz mene. Sve svoje najljepše slike darovat ću tebi. Samo dođi i ne boj se!

I opet zašutim. Slušam. Ha, koraci su to: on je. Meni odlane. Kliknem od radosti, potečem u susret u misli, on je. Preda mnom se stvori Inbro.

Ja sav bijesan navalim na njega. Reci, gđe je mali kotlokrpa. Gle, ja sam mu taj novac oteo, da se podičim pred tobom. Ti si ga morao viditi, jer ga nestalo tim putem, kojim si ti došao. Reci, gđe je?

— Nijesam ga vidio. Svi drugovi se povratiše, samo tebe nije bilo. Zato sam pošao, da te potražim, a kotlokrpu nijesam nigđe vidio.

— Ah, ja ga moram naći, da mu vratim taj novac i ne ću više, da budem razbojnikom. Sve ću reći svojoj mami i tvom tati.

— To ne smiješ! — ustoboči se preda mnom Inbro. No ja ga ljutito odrinem od sebe i spustim se u bijeg u potragu za malim kotlokrpom.

*

Nijesam ga našao. Kiša se spustila tako žestoka, ko da ju iz kabla lijevaš. Do kože mokar, blatan vratim se kući.

Majka me pogleda i uzdahne. Pogledam ju i vidim, kako se bori teškom tugom. Ni tračka kakovoj ljutosti, samo žalost, neizreciva žalost. I ta se zrcali iz njenih očiju, kojima me promatra.

— Majko! — šapnem ja.

Ona pomiče ustima, hoće da nešto rekne, ali ne može, plač ju u grlu davi. I u tim suzama majčinim viđeh svu golotinju svoje nevaljanštine.

U meni nešto ko da me trga od boli. Stidim se sebe samog. Kad bi se samo rasplakati mogao, mislim, bilo bi mi bolje. Bol je bila prežestoka i nije pustila suzama, da rone.

— Majko! — dahnem. — Majko! — kriknem izmučeno i kleknem pred nju. — Oprosti! nikad, nikad te više uvrijediti ne ću. Samo mi sada jošte oprosti; bit ću ti dobar i poslušan!

Majka utješena mojim obećanjem smirila se doskora. Videći je mirno ispripovijedio sam joj sav svoj prekršaj. Ma ničega nijesam zašutio. U

iskrenosti svoga pripovijedanja našao sam polakšicu svojoj nutarnjoj boli, upravo kao da mi se s grudiju odvalio težak kamen i ja olakoćeno odahnem.

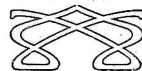
Smirile me i blage opomene iz ustiju dobre moje majke, koja, videći kako se kajem i trpim, scijenila moju bol i nastojala, da pronađe malog kotlokrpu. No zaludu; bilo npravo, ko da ga nestalo sa zemaljske površine.

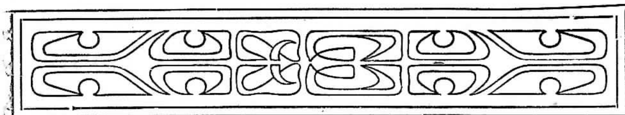
*

Minulo iza one zgode pol vijeka. Ja sam evo već i ostario. Sreća me pratila u životu. Kako bijah nadaren umom, a marljiv i sposoban, popeo sam se do visokih časti. Uživam ugled svjetski, iskrene prijatelje, zadovoljstvo u obiteljskom životu. Pa ipak, ipak ima časova u momu životu, koji potamnjuju svu tu moju sreću. A to su časovi, kad se sjetim malog kotlokrpe. U mojem se sluhu odziva njegov glas, kojim mi zbori: — U našem su domu još dvije male sestrice i otac nemoćan, a naša majka jedva očekuje, da joj što pošljemo. A to je moj prvi novac, što ga zaslužih i ja mu se toli radujem. I kad su mi te riječi zazujile u sluhu, pa ma da sam bio u najbučnijoj zabavi, veseo među najveselijima, ugrabili mi svako veselje. Sva mi radost potamnjela rad krivice,

koju nijesam mogao da izravnam, presvojila me duševna bol. Iz onog razigranog veselja odšuljam se pokunjen i tužan, svjestan si svoga prekršaja iz djetinjstva.

Tom pripoviješću htio sam da vam prikažem surovost takve igre, koja manje više za sobom povlači nelijepe uspomene, koje te višeput doživotno tište i prekoravaju.

U borbi života.

Danas je veoma nemirno u kući bogatog novčara Eduarda Blaženovića. Sprema se sjajna većernja zabava i to u slavu najstarije kćerke, koja današnjim danom navršuje dvanaestu godinu života. Ta je djevojka mezimče svojih roditelja i pravi ponos i radost njihova. U glasoviru i u slikarstvu upravo je mala umjetnica. Slikama, što ih ona nacrta, moraš se diviti, dakako s obzirom na njezinu dobu.

Roditelji ne znaju, kako da bolje ugode djetetu svome. Sve i sva smišljaju, pak i današnju većer upriličuju u to ime. Gospoja Blaženovićka usplahirila se već s rana jutra. Kako je omašna, sva se usopila, te ispred sebe puše i zapovijeda svojoj družini. Ništa joj nije pravo za volju. I plesat će se. Velika se dvorana prazni, biti će toliko, toliko i toliko parova — broji sve na

prste. A da ne bude bez uresa, dvorana se kiti svakovrsnim cvijećem: tu je paoma iz Brazilije i kaktusa iz Kalkute. Tko da nabroji sve ono inostrano bilje, što tako odlično resi bogati dom.

Po kuhinji se družina vrti i sprema, da se što dostojnije dočeka sva ta pozvana svojta, i da joj se ugodi u svakom pogledu, a kućedomačici da bude na čast. Svaka žena mnogo drži do toga,, da zadovolji svoje goste. Pa što da duljim: ma bilo je svega na pretek što oko zamamljuje i što srcu godi. Prostorije doma bijahu sjajno rasvijetljene. Čim si unišao, osjećao si, da si u domu čovjeka, kojemu ne treba brojiti drobišem, koji je mnogomu tako potreban za svakidanji život.

Gostovi već dolaze: gospoje u teškoj svili, a djevojčice i gospojice u lakim, bijelim, modrim i ružičastim opravicama ko ubavi cvjetići; kad se po dvorani uskomešala. Mala Dora — svečarica te večeri — kako se već pristoji odličnom vladauju, naklanjala se gospojama poljubivši ruku i svakoj od znanica podala po koju umilnu riječ. Na sva laskava priznanja, kojima je obasiplju prima ona nekom dragom hladnokrvnošću i ne oholi se ni najmanje s te pohvale to ju čini tako ljubeznom, te si prisvaja i nehotice ljudska srca s te čednosti.

Gospoja Blaženovićka pogledava nekako neustrpljivo i nutarnjim nemirom lakaja, koji je

mimo nje projurio hitrim korakom. No ona ga zaustavi i upita: „Jakove, zar ga još nema?“

— „Milost, što bih ja znao — nakloni se lakaj — nije prispio. No međutim, ako milost zahtijeva, mogu opet prigledati.“

— Idi!“ šapnu milostiva gospoja.

Za čas se vratio lakaj s porukom, da je prispio. A tko je bio taj tako žuđeno iščekivani? Nitko drugi do glasovirača, koji je imao te večeri zadatak, da pozabavi svojim sviranjem družbu, a hitronogoj mladosti da zaigra veselo kolo za ples. Ma da je i on dionikom te današnje večeri, ipak se ne odrazuje s njegovih obraza ono veselje kao u ostalim gostima. Iz svakog poteza, koji se duboko zasjekao u njegove obraze čita se ona crna briga za svakidanji krušac. On se osjeća veoma umornim, sva mu uda ko isprebijana. Ali ne može inače i da bude. Ta osma je već noć, što će ju većeras probđeti drugima na veselje.

Oh, kad bi mu bilo samo nekoliko sati počinka! On osjeća, kako bi mu olakšalo, a tjelesna snaga ojačala. Al što će: danju mora da leti iz kuće u kuću podučavajući djecu u glasoviru. Teška je borba njegova. Lakše mu je podnositi, ako mu je dijete za poduke mirno, poslušno i pripravno za ozbiljan nauk. To mu umanjuje muku, ne treba da napinje vječnim govorom slaba svoja prsa s onim ljutim kašljem, koji ga toliko duši i umara.

Joj, ali koje zlo s neposlušnim, tvrdoglavim djetetom, nepristupnim opomenama! Ah, to je onda prava muka. Ovakovo nevaljano dijete izmoždi iz čovjeka svu životnu jakost, otimlje mu onu snažnu volju, koja ga potkrepljuje u radu i brizi i ostavlja u njemu čuvstvo potištenosti.

Da mu je barem životne snage! On se osjeća od nekog doba tako nemoćnim, da mu sva uda od slabosti nekuda drhću. Jedva smaže toliko snage, da mu noge to tijelo nose. Svakojako smišlja, ali ne može da nađe izlaza. Da mu je mirovati par tjedana, dok se smiri bol u prsima. Ta zima i taj vjetar mrzli, što struji, oduzimlje dah tim slabim prsima. Samo kad bi mogao sada u toj cičoj zimi odahnuti. Ali gđe? Ne smije, kad je baš sada hora, da što zasluži, a njegova Cici, sva radost života njegova, mala je djevojčica, koja tako teško iščekuje svoga oca, dok se vrati.

— Tatice, tatice! — sva mu sretna u susret hrli. Oh, ti časovi, kad je tako sretnu gleda, ne bi je mogao ničim da zamijeni. Ta ljubav roditeljska, koliko krije u sebi, na svaku je žrtvu spremna, samo da vidi dijete svoje sretno. Cici! — sagne se, da je primi u svoj naručaj i tim dragim bremenom kroči preko praga stana svoga, u kojem vlada mrtvilo, ono gluho mrtvilo, otkako je pokrovac lijesa zatvorio mile ostanke dobre

mu žene. Što bi bilo od njega, da mu nije te mile uspomene, te male djevojčice njegove Cici, koja oživljuje to mrtvilo i blaži njegovu tešku bol, bol tjelesnu i duševnu.

— Tatice, tatice! — kruži ona oko njega, kad ju je spustio na pod sobe. — Tatice! — premeće ručice po žepovim njegovim, e da li će naći bilo pečenih kestena bilo crvenu jabučicu. Njen se tatica nikada ne vraća praznoruk.

Gđe bi ona znala u toj nestašnjoj djetinjoj dobi da pojmi brigu i muku svoga oca. Miluje ga i draga i pripovijeda mu, kako joj je bilo za njegove odsutnosti.

On je sluša i milo joj se smiješi ma mu tijelo kao isprebijeno od teška umora i slabosti, što mu ju bolest prouzrokuje. Cici sjeda na koljena njegova i počela pričati svoje današnje doživljaje.

— Tatice, da znaš, kako imade Marica lijepu bebu! Da ju samo vidiš, pravom pravcatom kosom na glavi, crnim očicama, koje se otvaraju i zatvaraju. I govoriti znade, otvara usta i progovara: Papa! mama! Oh, tatice, samo da ju vidiš, kako je krasna ta beba Maričina!

Je l' tatice i ti ćeš mi baš takovu kupiti i još ljepšu? Je l' tatice, ja sam rekla Marici, da ćeš mi ti takovu bebu kupiti, a ona je rekla: Gdje ima tvoj tata novaca, da ti kupi takovu bebu!

A ja sam joj rekla: Vidiš, baš ima i on će

mi kupiti još ljepšu bebu, nego što je ta tvoja. Aha, tako sam joj rekla — čavrljala je neprestano mala nestašica. A njen je otac sluša i osjeća tešku tugu, što ne može svom ljubećem srcu onako podati, kako to on želi. Ta evo nema ni najpotrebitijeg kraj sve svoje brige i mara. I ta briga, da se opskrbi najnužnijim, prinukala ga evo da odsvira tu noć, nadajući se boljoj nagradi u toj bogatoj, otmenoj kući.

Njegovi se prsti već jedva pomiču po tipkama glasovira od teška umora. Glava mu na ramenima teška i sumorna, pred očima mu se mrači uza sav taj sjaj svjetiljaka. I noge pod njim podrhtavaju.On jedva iščekuje dan da otpočine. No ta razigrana družba ne shvaća njegove muke, on mora da svira bez prestanka.

Ah, hvala Bogu! — odlanulo mu u grudima. Evo lakaj otvorio vrata. Parovi se redaju. Svaki gospodin vodi ispzd ruke pridijeljenu mu drugaricu. Olakoćeni mu se uzdah vinu iz onih poluotvorenih ustiju, koje su zažarene i osušene od unutarnje vrućine, koja ga najednom svom silom zaokupljuje.

On osjeća, kako mu krv u žilama vrije i tjera kapi znoja, koje otire sa čela svoga.

Sluge nose vino i po izbor jestvine, da se gosti što časnije pogoste. Sluge izlaze i dolaze, a na njega nitko ni da bi se pogledom svrnuo. Kad bi mu bila čaša vina samo za okrepu,

misli, da bi mu snaga ojačala i nekoliko komadića tih slatkiša, kojima stol tako obiluje. No ne za njega za njegovu Cici, koja je navikla, da joj se otac goloruk ne vraća. Ma da i spava, čim se vrata otvore, ona začuje, otvara svoje sanene očice i pruža one nježne ručice prama tatici. I njemu to tako godi. Zaboravlja na svu svoju muku, prazni žepove i trpa u ručice, koje se stišću u šaku, da sakriju dobiveno blago.

On već korakne, da će zamoliti, no u njemu se budi ponos.

— Ne! — rinu ga nešto na stolici. Da ugasi silnu žeđu, od koje mu se već i grlo osušilo segnu prstima za kaktusovim listom. I on ga lomi, meće u usta i žvače, da bar tim sokom nakvasi ta suha usta.

Iz dvorane čuje se veseo žamor. Zdravica za zdravicom se ređa, a njega sapinje u grudima. Lakaj projurio sa naslagom mnogovrsnih šećernih konfekta. U onoj brzini ispalo mu nekoliko komadića, a da to ni opazio nije.

A jadnik sjedeći kraj glasovira opaziv to skoči i posegne za tim ostancima te ih turne u žep kaputa olakoćeno uzdahnuvši: Eto, ne vraća se praznoruk, bar je nešto, čim će uzradovati svoju Cici. I kraj tih misli titra mu sretan posmjeh oko osušenih i od nutarnje vrućine pomodrenih usnica.

Vrtoglavica ga se hvata. Sve to: pokućstvo

oko njega pleše brzopolku. Gle i glasovir vrti se i okreće oko njega On se hvata stijene, pomiče noge, a vruće čelo pritišće na mrzla stakla prozora. A ta hladnoća krijepi ga i oživljuje. Gospodu hvala — vrtoglavica popušta.

Iz blagovaone dohrlilo nekoliko djevojčica s onim veselim smijehom bezbrižne mladosti. Te male nestašice ne opažaju onu muku i sumornost ubogoga glasovirača, već klikću u sav glas: Zasvirajte nam nešto lijepa, ali samo veselo!

I vid mu nešto zastire. On čuje samo žamor iz tih nježnih grlašca. No njegov pogled ko da zuri u nepreglednu tamnu pustoš.

Rad bi da zadovolji zahtjevu tih djevojčica i nastoji, da sakupi sve svoje sile. Korakne — zatetura. U sluhu mu zuji vrisak prestrašenih djevojčica. Čuje, kako se sve uskomešalo. Jedni viču: Opio se! Drugi: Pozlilo mu! Njegove se oči otvaraju. Pogled njegov zapeo o djevojčicu odjevenom ružičastom opravicom, kestenjavo smeđih uvojaka i modrih poput svuda nebeskoga očiju. Vid mu se bistri i misli, da vidi u toj djevojčici sliku svoga djeteta. Cici! — kriknu presretno pružeć ruke, da je primi u svoj zagrljaj.

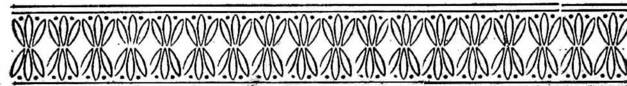
Cici! — zatetura ponovno. Uzdah mu se izvinu iz tih već zamrlih ustiju, oko kojih titra blaženo sretan smješak radosti, što se duša njegova preselila u drugi bolji život.

*

A njegova Cici? Njene oči nikada nijesu više ugledale svoga tatu. Već ga i grob krije, a djete je u onom još dosele nepoznatom obilju uz ljubežljivu Doru, koja sve svoje krasne lutke i sve one bogate igračke daruje njoj, svojoj štićenici. Ona se tomu tako raduje. Onom svojom prirođenom ljubežljivošću tetoši oko male Cici i dragim joj riječima otkriva, da je dobri njen tata kod dragoga Boga, gđe je tako lijepo. On ne će ostaviti svoju Cici, već će je pratiti diljem njena života, pa kad i ona zamijeni ovaj život boljim, odvesti će ju stazom vječna, sretna života.

A mala Cici sluša i kvasi oči suzama ne toliko od žalosti za svojim tatom, jer ne shvaća jošte zamašaja takova gubitka. Njoj je teško, što ga ne vidi i što ne može da mu se ispripovijeda, čim ju sve lijepim obdarila njena nova družica i kako joj je tu lijepo, gđe je sve tako krasno i gđe su joj svi tako dobri.

A dobri Otac nebeski pobrinuo se i nadalje za malu Cici. Dao joj je da je odsele imala utočište u kući novčarevoj. Supruzi brinu se za ostavljeno siroče, brinu se za budućnost njegovu i pri tom ispunjuju želju i molbu Sina božjega koji reče prije no što je ostavio taj svijet: „Što si učinio jednomu od mojih malenih, učinio si i meni.“ „Smiluj se svome bližnjemu, smilovao si se sebi samomu.“ „Činite dobro drugima, pa bilo to i svom krvnom neprijatelju, najveća je zasluga za onaj svijet.

Svadba iz dvora pčelina.

Kva! Kva! — izašla milostiva gospođa Cincibala iz onog mulja prostrane bare, kojoj na dnu bili sjajni dvori. Izašla od same radoznalosti, premda se sirota ne osjeća posve zdravom. Glava ju sveudilj boli od one uzrujanosti, što ju neboga morala pretrpjeti. Bilo je nešto užasna. Spremila je večernju zabavu, ma da se njezin muž Cinibal toj odluci silno protivio. No ona ostade u toj svojoj namisli tako čvrsta, da je on morao napokon popustiti.

Sve otmeno bilo pozvano. Pozivnice se razašiljale na sve strane. Bili su pozvani domaći iz zajedničke bare, a i iz susjednih bara, i svi se odazvali gospodskome pozivu, jer je obitelj Cinibal bila u svem okolišu veoma poštovana.

Iz početka teklo je sve lijepo svojim redom. Svakomu od pozvanika kresile se oči od zadovoljstva gledajući na taj prostrti stol pun svakog obilja.

Gospođa domaćica sjedila čelo stola i davala poslužujućoj družini očima znakove. One vodene kapljice caklile se pri punom svjetlu mjesečine, koja sjajno rasvjetljivaše dvoranu poput najčistijeg bisera. Milostiva domaćica veoma se ponosila tim sjajem svojim. Sažalno pogledavala znanice svoje, koje se nijesu mogle istaći takovim bogatsvom. Kočila se na stolici, da se vrat njezin od te ohole ukočenosti sve nadimao. A iz njega se protiskivali ti njeni: kva! kva! zadovoljni glasovi.

Domaćin se na koncu konca udobrovoljio gledajući tu svoju djecu, što ju tako krasno opskrbio i ponamjestio. Samo najmlađe mezimče, što sjedi uz majku, njegova mala ljepotica s onim svojim svijetlo žmirkajućim očicama, nju mora jošte da omuži. To je valjda i njegova stara zamislila, zato i ta skupina po izbor mladića.

„No, no, ipak vrijedi nešto ta ženska pamet. Samo to ga smeta, što se njegova žena nije dala tomu oteti, da ne pozove i tu gamad — vodene kukce.

Tko bi znao, što joj sunulo u glavu, jer im i ona nije baš bila prijateljicom. No valjda je htjela pokazati, kako nikoga ne prezire i ne zabacuje.

Poslije večeri se stolovi porazmijestili. Starija se gospoda stali kartati, a mladež udari u ples uz jaku svirku cvrčaka, kojih zvukovi dopirali u dvorane te razigrane družbe.

U kartaše se pomiješali i gospoda kukci, jer su si kao pozvanici prisvajali pravo, da budu dionici skupne zabave. Kukcima sreća poslužila i oni dobivali. Pred njima se svote gomilale, i to je razljutilo tu veliku gospodu.

— Gle, ti potišteni stvorovi, koje mi po volji našoj lovimo i uništujemo, oni da budu sada najednom naši pobjednici! Čekajte lupeži, pokazat ćemo vam mi, tko je ovdje gospodar. Riječ po riječ, dođe i do šaka. Kukci bili isprebijeni, izmrcvareni, sila božja ranjenih, a dosta i mrtvih.

Sve se razbježalo, kud je koji znao i mogao. Samo milostiva gospođa jadikovala nad potrtim posuđem i razlupanim pokućstvom. Kraj sve te nevolje mora još evo slušati prekoravanje svoga muža, koji joj spotiče: — Jesam li ti rekao, no nijesi htjela da slušaš mene, koji sam tisuć puta pametniji. Kud sav taj kvar, kud neprilike svjema mati mrtvacima, dok ih sahranimo, a te ranjenike odpremimo!

I sve to neka bi još bilo, al dozna li redarstvo, pa to preslušavanje, te sudbene rasprave.

Gospođa udarila u plač. I muža joj umekšale suze žene, koja ga jecajući molila, da joj

oprosti. Obećala mu pri tom, kako će mu biti odsele poslušnom i samo se njegovoj volji pokoravati.

On zadovoljno pređe rukom preko prosjede već brade. Ajde, mora siroticu da smiri. Pohiti brže po grobare, kojih je uvijek i noću svagđe naći, da pokapaju mrtvace. Sad samo, da se njegova žena oporavi od pretrpljenog straha. No danas će se posve rastresti kraj tog sjaja, što će ga viđeti i uz onaj razgovor, što će iza toga slijediti.

Kraljevska je svadba. Udaje se mlada kraljevna iz dvora pčelina. Sva ta silna povorka pošla kraljevni u susret, da ju dovedu svim onim sjajem, kako to već dolikuje njenoj visosti.

Kva! kva! — zapođela razgovor milostiva gospođa Cincibal sa svojom susjedom Dudulinom, koja bila silno jezičava i znala za sve potankosti, što se u svijetu zbivaju.

— Nu, nu! nutkala se kćerkica Cincibalina majci svojoj iz vode, da joj dopusti, da na površinu izađe, da i ona gleda tu rijetku slavu. Sva vesela skoči iz vode na grančicu, kad joj majka dopustila. I gospodin Cinibal pridružio se k njima pušeć iz svoje duge lule.

— Rega, rega, re! stala ta vodena blebetuša: „Jeste li ih vidjeli? I skakavci se pomiješali u povorku. Odora im od zelene svile protkana samim srebrnim nitima. Ma znate, ukusna

je, al se nekako skrivali pred svojim krojačem. Valjda mu nijesu računa isplatili. A na me ni da bi pogledom svrnuli te oholice, koje se koče kao da su ne znam od kuda, a među nama se rodili i uzgojili. Vidite, ovaka me bezobraznost ljuti.

„Što ćeme, takav je svjet, — slegnu gospodin Cinibal nehajno ramenima. On kao bogatun, rijetko se na što osvrtao. Živio zadovoljno i bezbrižno, pa što ga brige za sav ostali svijet.

— Rega, rega, reg! baš malo prije dočula sam od božje ovčice, koja je također pozvana sa svojih šest kćeri. Sve su sa materom jednako obučene. Oprave im od tamno crvena atlasa, iskićena crnim baršunom, a na glavi žuta pera. Ja vam velim, gospođo susjedo, danas vam nije moguće živjeti. Sve hoće na gospodsku, sve sama svila i kadifa.

Rogač, njihov trgovac, nekako za njima prezirno gledao, bit će i to na vjeresiju. No, što me najkasnije briga: kako si tko prostre, tako i spava. Htjela sam vam samo to reći, što mi priopćila božja ovčica, da su i bumbari pozvani. Znate, silno sam se začudila. Doduše, to su si rođaci, ali ipak te proste seljačine, kako će oni da pristanu u te dvorske kavalire onim svojim na seljačku prostim izgledom. Ma velim vam: sav se svijet već okreće naopako.

Da ne bude tako, kako je kod nas bilo —

mislila u sebi gospođa Cininbala. Nije se usudila na glas reći, bojeći se jezika Dudulinina, koja bi razglasila na sve strane, pa bi se mogle izjeći i neprilike.

Rega, rega, reg! Ja znam, što rečem. Ah, to vam je živa istina, da ipak među svim tim rodbinstvom tih zareznika najotmenije su pčele i tako pametne, da im se upravo morate diviti.

Cinibal pogleda blebetušu ispod oka. Čudno mu se čini, zašto ona hvali pčele. Aha, domislio se ujedared, valjda se nada pozivu — kašljucne, pljucne i nastavi pušenje.

Rega, rega, reg! Znate, mila moja, bilo vam to ovih dana. Ja iziđem iz moje kuće, da se malo prosunčam i da vidim, što svijet radi. Ja sam jako oštroumna, pa me i sve zanima. Zu—zu—zu! leprši oko mene. Pčele su. Sve gledam u nje, one me ne vide. Nekako su nemirne. Što im je? — mislim si ja. Načulim uši, čujem, raspravljaju one. Uvukao im se unatoč straže, koja vječno bdije i pazi na ulazu đvora njihova, neprijatelj, ona neman — leptir s onom svojom gadnom mrtvačkom glavom. Ako ga vidiš, gđe zrakom leti, već od straha zamireš, a kamo li, da ti se u kuću zavuče! Oslobodi Bože, svakoga!

I sama sam se sva stresla. — Što ćemo? — uzdahne najmlađa od njih. Strah me je kući se vraćati.

— Zu, zu, zu. Što ste zamislile? Doletjelo

još nekoliko njih. Da ga vidite kako se samo bani, baš kao da je on gospodar svega. Stražari nastojali ga istjerati, ali nijesu mogli. Što ćemo, izjest će nam svu muku našu. Čekajte, zamislih se kao najstarija od njih. Znam — đipila najednom u vis i prikučila se prvoj do sebe. Nešto joj šapnula, ova šapnula drugoj tik do sebe i sve tako dalje, dok sve nijesu znale, što je prva izmislila. Sporazumno se pogledale i slavodobitno prhnule u vis.

— E, čekajte, ne ćete same — đipim i ja za njima. Đip, đip! sve u skok. Eto me do njihova doma. Skučim se u travu, da me ne opaze. Zu, zu, zu! zbunilo se sve, što je živa. Tu se vijeća i raspravlja, strava je medju njima velika. Dosta ih u nesvjestici leži.

Koje su srčanije nose nešto. Oblijetavaju provalnika. Gledam i vidim, taj se sve manje miče. Za malo i nestalo ga. Draga moja, zazidale one njega živa. Sad daj ako možeš. Eh, nema pameti nad njihovom. No gledajte, evo povorke!

Rega, rega, reg! Vidite, konjici su upregnuti u kraljevska kola. Pred svadbenom kočijom lezršalo povisoko od zemlje cijelo jato šarolikih leptira u svim mogućim odorama. Sve se na njima cakli i sjaji, sav im se svijet divi, pa i ista gospođa kreketuša Žužulina. Izbuljila svoje oči, da joj se sve suze. Ne može se dosta nadiviti svemu tomu dosele neviđenom sjaju.

A divi se i sav ostali svijet. Ah, kako su krasni! — čuju se poklici. Odmah iza njih slijedila kočija sa mladencima, primićući se polaganim kasom pred onom množinom gledalaca. Vukli su ju vodeni konjici, koji se u velike koče, što ih je ta čast zapala.

Kraljevna vitka stasa, visoka uzrasta, samosvjesno promatra svu onu mnogobrojnu skupinu koja ju okružuje, a mladoženja uz nju. Krupan i nespretan, velikih očiju. Vidi se na prvi mah, kako ga kraljevna samo od nevolje trpi uza se.

Odmah iza mladenaca slijedile su kočije dvorskih gospođica, gospođice ose, koje su bile na daleko i široko poznate radi svog tankog struka i radi svoje zagrižljivosti. I sad bacaju prezirne poglede po gledaocima.

Rega, rega, reg! — gledajte ih samo, kako su ohole i kako se stisnule, ma kao tanka nit su oko pojasa. Gle, kako se nakitile, oprava im posve nalik svadbenom ruhu visoke kraljevne. Čudim se, da im se dopustilo, no valjda stoga, što su u bližnjem srodstvu. Eh, tko će se s njima!

Iza kočije dvorskih gospođica vukla se nebrojena povorka kočija sa mnogobrojnom gospodom. Sve je zastupano. Samo se na žablji rod nitko i ne obazire, upravo kao da ih ni na svijetu nema.

Gospodin Cincinbal dosjetio se jadu. Moralo

se doznati, što se zbilo u dvoru njegovu. Valjda su izdali komarci, koji su tako blebetavi. Eh, ako si i nijesu u rodu, ipak je to za njih povreda časti. Gleda u te mrke poglede, što se njemu i njegovim dobacuju, Plaši se napadaja. Svi ti izazovnj pogledi nijesu baš bez svake pogibli — misli gospodin Cincibal — najbolje će biti ugnuti se zlu. Tamo pod vodom u svome dvoru siguran je on pred napadajem.

Prišapne nešto ženi, koja velikim zanimanjem slušala Dudulina, tumačeći joj pripreme za kraljevsku svadbenu gozbu. Eh, dakako, gđe je ta žena, koju ne bi što takova zanimalo. Ali je za cijelo moralo biti opet posve ozbiljno, što joj je muž prišapnuo, jer nije ni počekala, dok je kreketuša svršila, već smuk brže bolje za mužem povnkavši hitro za sobom svoje mezimče, koje se otimalo majci svojoj. Eto kod najkrasnije točke te svečanosti vuče ju majka podno vode u onu nesretnu zabit. Uh, te majčice! Kako su višeput nesnosne — misli mala nestašica, a ne zna kako ju majka od pogibli spasava.

*

Povorka uminula. Sve se skupilo oko kraljevskog dvora. Kraljevna uljeze, praćena cijelom povorkom dvorskih gospođica, spremnih na svaku uslugu svojoj mladoj kraljevni, koja ulazi i izlazi iz odaje u odaju. Sve se više namrgoduje. Nitko ne zna što joj se zapravo ne sviđa. Puni su

straha i brige za kraljevnu. Boje se, da ih ne ostavi. Te sramote! Gde će smoći na brzu ruku drugu kraljevnu? Nije to baš tako lako, kako si tko misli..

Narod kliče iz vana urnebesnim povicima. Nitko ni ne sluti, koja će bijeda nastati. Kraljevni se ne sviđa njezin kraljevski dom. Sili prema izlazu i prhnu u znak veselja što je sretno izmakla nevolji, ne mareći za onaj sveopći jauk zapuštene družbe, koja se silno uskomešala zbog te nevjere njezine.

Cijela vojska nevoljnog naroda podigla se u vis u potjeru za kraljevnom. Hoće da ju dozovu pameti, e da se natrag vrati.

Dvorske gospođice plaču. A, zašto je sva njihova briga u zaludu! Kako su sve lijepo uredile t ponamjestile, samo da bude što sjajnije i udobnije, a sada taj poraz! O strahote, čim su one to zaslužile? Najbolje bi bilo, da se i one okane kraljevstva, u kojem vlada nevjera. Hrpimice sile iz dvora. Neka ostane zapušten, kad ne ima sloge.

Nije im baš lako ostaviti dom. Sve se to zbiva uz jecaj i očajno dozivanje za pobjeglom kraljevnom, koja zrakom veselo lijeće ne mareći za svu tu nevolju, koju je prouzročila njena tvrdoglavost.

Na sve se strane rastepla ta svatovska družba. I povorka se raštrkala kojekuda. U toj

je borbi za kraljevnom mnogo mrtvih, ranjenih i osakaćenih, jauk na sve strane.

A tako, tako! — veseli se gospođa Dudulina. Neka, neka! Kočili se kano da im u svijetu nema premca. Bilo im je preprosto, da pozovu mene, koja po svem svijetu slovim kao otmjena, dakako samo za njihovo društvo bila sam preniska. Gle, kako se koprcaju zrakom. Aha! — smijala se zlorado.

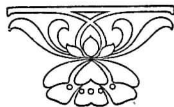
U tom radosnom razpoloženju nije ni opazila, kako se i njoj primiče nešto strašna, što će svoj toj radosti učiniti jednim mahom kraj.

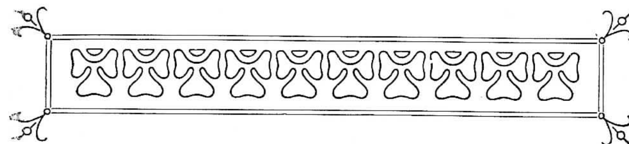
Rega, rega, reg! — zadreči gospoja Dudulina, hoteći nešto pripovijedati svome susjedu, koji je uzicom lovio ribe. Ali u taj čas ščepa ju nešto za vrat i podigne u vis. Uboga Dudulina, kako se nogama očajno koprca u zraku. Bome, ščepala ju dugokljuna roda, da njome pogosti svoje mlade.

Eto gle, kako ju je hitro snašlo — misli susjed Dudulinin. Eh, najbolje je ipak, kad se ne veseliš tuđemu zlu, kad ne znaš ni časa, e će te stići ono, čim se drugomu veseliš. Da, da, pravo se veli: tko pod drugim jamu kopa, sam se u nju zakopa. Bit će posla grobarima — pogleda naokolo. Gle, posvuda mrtvih! Ej nevjero, što možeš sve skriviti! Ne ću da gledam — spremi uzicu u svoj buđelar i zamakne u vodu.

Svuda naokolo vlada mir. Samo iz da-

ljine dopiru veseli glasovi dobroćudnih no i lako — umnih bumbara. Došli su u svatove, pa zašto da se ne vesele. Što ih smeta u toj zabavi, što se oko njih zbiva. Udarili oni u veselu pjesmu i igru. Još u duboku noć bilo ih čuti kako plešu: đupa, čupa, lup, lup, lup!

Starac Ilija.

Živio starac u selu. Živio od milostinje drugih ljudi. U mladosti svojoj proputova mnogo svijeta, nemirna mu ćud nije dala mirovati na jednom mjestu.

Od naravi bio je dobar. Dok imaš, podaj, bilo je njegovo. Kad ga počela ostavljati tjelesna jakost, udomio se i smirio u nekom selu, koje nije bilo od grada daleko. Najmio si kućicu, nešto zemljišta, da se prehrani i nije živio oskudno. Lahko čovjeku dok ga hrane njegove vlastite ruke, dok ne spade na milost drugih. Godinama i čovjeku snaga ističe i on postaje za sve nemoćan. I Iliji se primakle godine, gđe mu jakosti ponestalo i na jednom zapremila bijeda sve kutove njegova doma. Bilo je dana, da nije bilo u njega ni toliko, koliko bi mačku nahranio.

Od najpreče bi nužde više puta pokucao na tuđa vrata, no ne vjeruje uvijek sit gladnome

i nisu mu mili posjeti takovog bijednika, koji ti pruža ruku, da mu pomogneš.

No ima ljudi dobra srca, daju drage volje. Tako je starac nekako životario, potucao se, kako se ono kaže. Sve ga je mučilo: glad, zima, žega i kraj svega toga živi i uzdržaje se. Smrt bi mu bila spas, ali ona kao da ne će u njega dirnuti, kao da od njega očekuje, da nešto učini, što nije svakom dano da izvede.

Kad bi sjeo da otpočine, okupila bi se oko njega djeca i jedva opazivši ga navalila: djedo, djedo, daj pričaj, ti to tako umiješ. Starac doduše nikada nije počeo bajkama, kako to ljudi običaju, da zabave djecu. On nije nikada počeo: bio je jedan kralj, koji je živio u nepoznatoj zemlji i u nepoznatom kraljevstvu; on nije nikada započeo svoje pričanje gvozdenim zmajem. Pripovijedao je on o svojim doživljajima, što je čuo i vidio u stranom svijetu.

— Tako je djeco moja — znao bi na svršetku svoga pripovijedanja reći — i ja sam živio tako, gledao, gledao i slušao, slušao, a uz to mi vid ostao i sluh me nije odnemario. Ovo mi je dvoje ostalo samo, ruke su mi gingave i ne će više da me svojom snagom hrane. E, pa hvala Bogu i zato. Jedini on znade kako kome odluči i zašto se podnositi mora. Eto tako i vi sirote Božje. Tko zna što i vas u životu očekuje, ne možemo svi jednako u svili i kadifi.

Po cijelom svijetu ljudi trpe i pate. Ej da, baš sam se sad podsjetio putovanja po sjevernom ledenom moru. Bio sam tamo na brodu zaposlen. Brod je pošao u lov na kitove, a ja sam se rado najmio, da vidim svijeta. Nisam ni iz daleka pomislio kako će biti taj naš put strašan i teretan. Mora se proživiti i iskusiti, jer baš takovim životom čovjek uči snašati i pregarati. Evo kako sam star i nemoćan, posrnuo bi u pogibao i ne bi se plašio u onim časovima, već bi skupio svu svoju snagu.

No da vam bar donekle predočim, dragi moji! Eto, kako vidite, ova zelena brda, koja nas od svukuda zaokružuju, tako vam je i tamo, samo što su ta brda ledena, što ih skrutila silna zima.

Tamo je moguć put samo u ljetnim mjesecima, a ljeto potraje četiri mjeseca i u tim mjesecima nikada sunce ne zalazi. Vječiti je dan. Jel', vi se tome čudite, ali baš je tako, a onda se te ledene brdine tope i odvaljuju se u more.

Bože pomozi, kako je to strašno! Vladao bi mir, tišina i pustoš, da ne pucaju one ogromne sante leda, da se ne kidaju i ne lome oni strašni grumeni leda. Kad se to dogodi, upravo je tako, kao da je vulkan provalio. Ona užasna tutnjava razliježe se na milje daleko, a onda te otkinute gromade plove, plove morem, a strše iznad mora kud i kamo više od tornja naše crkve.

Ne dao Bog, da se brod susretne s takovom putujućom santom, propade brod i sve što je na njem. Čovjek se bori i poduzetan je i jak u pogibelji, a i pravo je tako: podaj jakost i snagu, pa bilo i u korist drugih; ništa za to, samo da se pomogne, sunce božje svijetli svima jednako.

— Čuj, djedo! Živu li tamo vuci, lisice, zecevi — prekine ga jedno od djece.

— Ne žive oni tamo, ali žive medvjedi. Čekajte, ima i lisica i ptica ima. Ne bi čovjek vjerovao, ali sve je to tako udesila mudrost božja, samo se tako može Bog proslaviti. I onaj najneznatniji crvić, kojeg neopazice gazimo našom nogom, pripovijeda o mudrosti i sveznanju božjem, no mi smo ljudi preslabi i ne možemo shvatiti to veličanstvo, jer kad bi ga mogli, zaista bi drugi bili.

Vidite, opet sam se odalečio, no ipak se evo jedno uz drugo veže, pa kako već rekoh, išli smo u lov na kitove. Eh, nije to lagan posao. Kad bi te životinje bile tako pametne kako su tijelom jake i ogromne, nitko im živ ne bi mogao nahuditi i nitko im se ne bi usudio u blizinu. Otvor mu je sluha tako maljušan, da ga jedva pronađeš, pa i mora da čuje slabo. Tu ogromnu morsku neman preplašila stoga kakova malica i on se podmulji u vodu. Najveću jakost posjeduje u repu. Kad on s njime udari, zapjeni se more

i zašumi kao od najjačega vala, a na daleko čuje se šum pjenećeg se mora. Da udari onom svojom repinom po brodu, ah, uništio bi ga i sve bi propalo. Mi smo ipak takovu neman ulovili. Njegova je duljina iznašala osamdesetipet stopa, a širina i visina nešto preko sedamnaest stopa. Baš smo ga mučno svladali. Već je bio na više mjesta ranjen, ali on je ipak zaplivao duboko u more, no ne može dugo pod vodom ostati i eto ga opet na površini, da udiše zraka, a lovci mu zadadu opet nekoliko udaraca. Od boli udara kit repom. Šum od tih udaraca čuje se milje daleko. Napokon je sav oslabio i obnemogao. Legne postrance i izdahne, a onda eto ti posla. Nekoiko mornara zasjedne na njega, da ovrši posao. Režu, komadaju, a opet sve za korist mnogim, lako jedno drugom služi.

— A medvjede, djedo, je li si i njih vidio?

— Jesam, kako ne bi! Bijeli su i veći od ovih u našim šumama. Mi smo jednoga ubili, a njegovo meso je dobro, ne bi žalio, da nam ga je ovdje, pa bi vam usput pripovijedao.

Na brodu smo imali mornara zaista veoma odvažna, Gđe je goder bila pogibelj najveća tu bi on posrnuo. Nama se je nesreća desila, zapali smo među ledene sante i ostali ko prikovani stajati, nikuda ni makac. Jedan medvjed dolazio nam danomice u posjet, samo što se nije isprva usudio u blizinu broda. Mornari doduše biljahu

na njega, ali ga nisu pogodili. To ga je sve više usmjelilo tako, da se jednog dana posve brodu približio. Mornari su bili zaposleni čišćenjem lađe. Naš junačina, koji je prvi medvjeda opazio, uhvati pušku i spusti se s broda na led. Valjda je mislio, da će medo pred njegovim junaštvom reći: sluga sam pokoran. Skupo je platio.

Medo zaskoči, zahvati našeg mornara i trap, trap s njim u nepovrat. Dok smo mi skočili u pomoć, već je on prestao živjeti.

— A što je bilo? — dahnu djeca u po glasa.

— Razderao ga medo, da se s njim pogosti. Da, tako je bilo.

Djeca uzdrhtala, a koje to problijedilo od straha. Plašljivci se ogledavahu, kao da im je za leđima medvjed, a onda, kad im se starac do sita napripovijedao, razbježe se svaki svojoj kući.

*

— Tato! — s tiha i bojazljivo zove mali Jurica.

— Što je? — zapita otac, koji se je baš slučajno probudio.

— Strah je mene!

— Čega bi te bilo strah? Eto, svi smo u sobi uz tebe.

— A zar nisi čuo?

— Što bi čuo, Bog s tobom? Svuda je mir.

— Ali ipak je nešto šušnulo!

— Što bi šušnulo? Pričinja ti se!

— Uzmi me u svoju postelju, ja se jako bojim!

— Ta reci čega? — razljuti se otac.

— Tato, medvjeda, da me ne razdere. Joj, tato, eto grebe po vratima!

— Ne grebe! — ustane otac i primi dječarca na ruke. Eto slušaj sve je tiho. Tko ti je to pripovijedao o medvjedu?

— Tato, stari Ilija!

— Čekaj, ti jazavče — razljuti se otac, općinski načelnik — dat ću ja tebi. Izvojštit ću ja tebi izgon iz sela, da ne plašiš djecu.

*

Starac Ilija dobio putnicu. Gone ga iz sela: luckast je, što će nam; zaluđuje nam djecu svojim pripovijedanjem da Bog prosti; izrodilo bi se zlo. Neka ide trbuhom za kruhom; ta i onako nije naš, ne spada k nama.

Bilo je proljeće. Već od nekoliko dana što podjednako kiši, a danas ko da se iz kabla izlijeva. I opet lijavica zatihnula samo maglovito sivi oblaci zastriješe nebo.

Takova nevremena nisu vidjeli u onom kraju. Bregovi su nabujali i sve su već livade poplavljene. Nije nigđe ništa vidjeti do same vode i opet vode.

Sa zvonika udara zvono, da raspрši oblake, koji se spustiše posve blizu zemlji. Jadni ljudi gledaju s užasom u crno nebo. Po oblacima lete munje kao vještice, a vjetar čupa drveće korenjem iz zemlje. Po svim kućama vlada strah i trepet. Šumi, zviždi, lomi, trga sve usporedo. Gorski potok pretvorio se u pravu bujicu, a na svojim leđima nosi, što je istrgati i odnijeti mogao.

I opet se spustila bljuzgavica. Ono se razljučeno nebo nije dalo ničim utišati — ni zvonenjem, ni plačem, ni molbom, sve bijaše utaman.

Sveudilj traje vika i zapomaganje, a oluja dalje bijesni. Da se tko popne na most i da prepili mosnice, na kojim stoji, most bi propao, al bi podao oduška onim naslagam i bijesnoj bi bujici prokrčio put. No tko da se usudi? Svakoga bi taj pothvat života stajao. Zahvatila bi ga bujica i progutala u svoje bjesnilo. Ljudi ostavljaju svoje domove i bježe glavom bez obzira; zaboravljaju u onoj smrtnoj stisci da spase ono, što se spasiti dade.

Bujica vode sili sve dalje i dalje, al najednom ljudi nešto vide: netko se primiče mostu. Tko bi se u selu usudio na takav vratolomni posao, gdje zna, da očito srče u smrt. Tko bi bio taj, tko bi se žrtvovao za tolike. Svaki strepi u odlučnom času za svoj život. Ljudi gledaju zastrašeno: sad na val će ga progutati. Ah, nije ga, eto sretno se popeo na most. Pila mu u ru-

kama; svi u njega gledaju. Upoznali su ga — stari je Ilija, kojeg njihova srdba tjera iz sela, a taj da se sada žrtvuje za nje sve!

Dugi uskrik iz množine grla pozdravio starinu junaka, no taj se ne obazre ni na koga; skučio se posvema i zapilio pilom u mosnicu. Otpilio ju sretno i on dalje pili bez prestanka, nekakova nadčovječna jakost zavladala s njim u časovima te strašne pogibelji. Što je život pojedinca, kad se toliko njih spašava, a Bog će primiti tu njegovu žrtvu.

Zadnja mosnica popustila. Vjetar zahuji, ko da hoće zadušiti, što se zbiva. Oko mosta nastalo lomljenje i trganje. U svima zamrli glasovi — svi kao da umiraju od užasa.

Most se srušio. Bujica je odnijela i sve one naslage ali je nestalo i starca kao da ga nikad i bilo nije. Selo se u zadnjem času spasilo, a spasio ga nemoćno progonjeni starac. Svi se klekli na blatno i mokro tlo i molili se za dušu pokojnika. Molili su Božju milost, da im oprosti krivicu nanešenu starcu i te uzdahe i suze poprimilo nebo. Stišala se oluja, da dalje ne lomi.

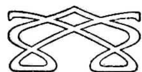
Mnogo je štete voda nanijela stanovnikom, al kud i kamo veće, da nije bilo odvažna i samozatajna Ilije. Svi su za njim žalili. Želili su, da mu se barem lješina nađe, da njoj ukažu po-

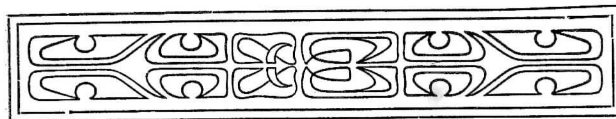
slijednu počast, al i to je nemoguće. Bog zna kud i kamo ga bujica odnijela!

No nije bilo tako. Kako ga je toneći most ponesao, odbacila ga sila bujice i njegova se lješina nalazila među šikarjem i kada je voda splasnula, našli su ju seljani.

Cijelo je selo prisustvovalo njegovom ukopu. Ničije oko nije ostalo suho. Na grob mu postaviše lijep spomenik, da mu grob ostane u harnoj uspomeni.

Od tog događaja proteklo je već mnogo godina. Selo bukti životom. Više mu ne prijeti pogibao pred poplavom. Odstranile su se mogućnosti takove pogibelji, al ipak uspomena na starca Iliju živi sveudilj. Prima se iz ustiju u usta i srca se sjećaju puna ushita i štovanja onoga, kome već i kosti davno istrunule.

Riđonja.

Vidi, vidi koliko se ih opet skupilo. Bože moj, kuda ćeš veće pokore. Eto, kuda će krenuti? No kuda bi drugamo, tamo im je najmilije, baš je jadna ta starica. Sav dan u nju zabadaju i nikad joj mira od njih.

— Počekaj, dat ću im ja! No evo dosta vode, baš ću ih onako ljudski. Nikom ne će nahuditi, ali će koristiti.

— Pa zar ih hoćeš? — nasmije se žena, koja stajaše uz štednjak i po vreloj masti miješala luk, da začini rezance, koje je upravo za ručak spremala.

S ulice dopirala vika i cika. Sjatili se na okup uličnjaci, ta pokora po mnoge. I isto sunce kao da od njih zazire, stislo se iza oblaka i ne će da gleda njihovu razuzdanost.

— Drž', drž', čekajte vi — pljusne iz vedrice voda među pustopašnu djecu, koja se vičući razbježala na sve strane.

— Aha, pomoglo je — smije se krojač, koji je opet unišao u kuhinju i sjeo k stolu da objeduje, nakon što je sa ženom izmolio kratku molitvu.

— Juh, da si ih vidila kako su samo bježali — smije se krojač, zahvativ iz zdjele rezanaca i metnuvši ih pred sebe na tanjur.

Nekog malog sa crvenom kosom najviše je zahvatilo, kao strijela je uz mene munuo, a ja šmug s vedricom. Čekajte! Baš mi se dalo na smijeh, bio je kao miš mokar. Barem se živo oprao, a ne škodi voda, jer nikom nije nahudila. Ej, ej, eno ih opet! Ni vode se ne plaše. Alaj, bit će opet vike. Ma kao komarci, ne možeš da ih se oslobodiš.

— Samo da ti prozore ne razbiju kamenjem.

Ne će pofaliti ako doznadu tko ih je polio.

I zamalo stvori se pred prozor onaj dječarac sa crvenom kosom, još se i sada voda s njega cijedi. Gleda svojim sivim očima u staklo prozora. Lice mu je okruglo, prkosljivo i pjegavo. Na glavi mu kvrga, valjda ju u boju zadobio. Košulja na njem razderana, musava, a kroz ono nebrojeno pukotina proviruje mu mršavo i zamazano tijelo. Ruke i obrazi zamrljani mu blatom. Taj je medju svima najgori i ne vidiš ga nikada drugdje nego na ulici.

— Samo da ne doleti kamen! Gle, kako pogledava, — razljuti se krojač i otvori prozor. — Čuješ ti — poče strogo — što smjeraš? Ne smiješ, jer učiniš li, ne znam kako će te minuti.

Ta grožnja kao da je pomogla. Dječak se pokunji, odleti, a doskora eto ga među ostalim drugovima, koji su se tamo uz grabu posjeli. Kockaju se za novčiće i to im je najmilija zabava, nakon što se iza jogunluka smire.

Još se jedan k njima pridružio. Na plećima mu musava vreća, koju baci na tle i sjedne k ostalima.

— Što si nabrao? — pitali ga svi u jedan glas.

— Haha, haha, mnogo lijepa — istrese sve što je u vreći bilo na zemlju. Na svakom smetištu našao nešto, što se zabolo u njegov pogled, a bilo je tu praznih limenih kutijica, razbijenih dječjih igračka, posuđa, musavih krpa i za čas stvori se sajam. Tu se kupuje, prodaje i u isti mah preprodaje, a uz to je zaglušna vika. Sve hoće jedan drugoga nadmudriti i nadvikati.

Onaj crveni stoji postrance, ko da na njega ne spada, što se igraju. Nešto snuje, čeka na zgodan čas. No najednom zaskočio ko mačak, kad opazi miša, zahvati, što mu pod ruke dođe, pa bjež svojom lovinom, a cijela jata za njim. Nitko više ne mari, što iza njih zaostaje, njima je sada glavno, da uhvate otmičara. No on bježi; hitar je ko zec

u bijegu — preskakuje grabe samo onako. Koj puta natjeran je u tijesnac — pred njim je duboka voda, al i ta mu ne smeta. On ljosne u nju i prepliva ju lagano i tiho ko riba, a kad je na drugoj obali, smije im se. Nitko se ne usuđuje na taj pothvat, a on diže visoko ruke i vičući pokazuje otete stvari: — Oteo sam, oteo! oteo!

— Čekaj, čekaj Riđonjo, doći ćeš nam u šake — groze mu se oni.

— Ne bojim se, ne bojim — poskakuje on sad po jednoj, sad po drugoj nozi — učinite što vas volja, ako možete — pa se smije u sav glas i onda odbježi. Nitko ne zna, kud se metnuo, a nitko i ne pita i kad već misli, da su mu drugovi uličnjaci zaboravili, pane među nje ko iz oblaka. Koji puta ga dočekali, — nisu zaboravili nanešene povrede — pa onda udri po njem, što im šake dale. On ih snosi — pa ni mukac da bi se čuo. Pokunji se samo i pobjegne no vrati se domalo, ko da i ništa bilo nije i opet je druženje njegovo s ostalim u skladu, dok se opet isto ne ponovi.

Uličnjaci privikli na Riđonju i znali su, da se od njega ne imadu dobrome nadati. Kad im je dodijao, istjerali ga između sebe, a on opet živi na svoju ruku.

Rijedko se kada svraćao pod krov. Zavukao se kud bilo, u koj sjenik i onđe si na-

činio ležaj i bilo mu lijepo i slatko spavati na mirisavom sijenu.

On je gotovo od svih tih uličnjaka bio bez krova. Svi ostali imali su nekoga svoga, samo on je bez ikoga. Roditelji mu već za rana pomrli. Krsna ga kuma primila pod svoj krov, da se ne reče, da nije pitala za svoje kumče, ali i oko njena se krila vere još četvero i nije joj lako za njih toliko brinuti se. Broji zalogaje, što ih Riđonji podaje i za svako malo usplamti na njega i odrinula ga sve podalje podalje, a najmilije joj je, ako ga uopće u blizini nema. No i mjemu odlane, kad je sam sebi prepušten. Protiskuje se kroz život kao zmija kroz šikarje. Raste ko šaš u polju, a s njim raste razno zlo, koje ga se uhvatilo, a da ga više ne pušta i eto ga momkom. Uza svu nevolju života eto ga jaka i plećata kao da mu se sve doslije prostiralo dobrim i lijepim. Uvojničili ga, a on se tomu raduje već otprije. Stupao je on za vojnicima i smatrao to igrom, a kad je glazba zasvirala u njem sve podcikuje.

Sav se nekamo uznaša. Eto, sada je na njemu čista oprava, noge su mu obuvene, a za hranu je siguran. Potrajalo mu to veselje nekoliko dana, dok ne započe ona vojnička strogost, kojoj se morali svi bez odvlake pokoriti. Riđonji se najednom zamrazi vojnički život i najrađe bi pobjegao, samo da mu je ikako moguće.

Počeo se odnemarivati, što mu donijelo ukore i kazne i to ga učini sve to više prkosljivim. I drugovi mu smetaju. Nitko od njih ne upušta se s njim, zaziru od njega.

Nije mu baš mnogo do toga; ta on je za rana priviknuo takovom životu. Davno je on već stid izgubio, pa što onda da ga podržaje; njemu je svejedno, što tko o njemu misli i kakovim ga smatra.

Njemu je najgore, što ne može priviknuti redu. Koj puta se ipak potiskivaše u razgovor među drugove, no rijedko je bilo, da mu je tko na njegovo što odvratio. Doskora se opazilo, da ne poštuje tuđe i radi toga se jošte više omrazio. Kriv ili nekriv — uvijek jednako trpljaše za počinjeno.

Nekog dana izgine poveća svota jednom od vojnika. Poslali mu roditelji,, da si proslavi imendan među drugovi. Čim se opazilo, da je nestao novac, svi su u Riđonji nazrijevali krivca: nitko drugi nego on — i dovukli ga pred oštećenog.

— Priznaj, da si kriv!

Riđonja odvrati na obtužbu tvrdo i odrešito: nisam; ništa me nije zavodilo. da ti uzmem. Čemu me bez potrebe okrivljuješ.

Vojnici gledali u njega ozbiljno i strogo. Svaki od njih htio mu zaviriti u dno duše, da iz nje izmami istinu.

— I ti ništa ne znaš gđe su novci? — zapita ponovno oštećeni, a glas mu podrhtava od pritajena gnjeva.

— Ne znam — slegne Riđonja rameni nehajno i sad mu lice najednom problijedi ko da ga se dojmila ta nepravedna tužba.

— Lažeš! — smrsi kroz zube oštećeni; u njem drhće sve od ljutosti; žao mu je novaca. Ja ću tebe, znaš — zagrozi se šakom — ako ne priznaš. Priznaš li — začne blaže — ću sve ti oprostiti i nikad ne ću spomenuti, da si uzeo; priznaj samo i povrati novce.

Riđonja se prislonio na zid, kao da se htio pred nečim zastrti, obrve mu se skupiše, doljna mu usna podrhtavala i metnuvši ruke u žepove gleda svoga tužitelja, a nitko ne može više od njega ni cigle izmanuti.

Ta šutnja međutim još više razbjesni ostale. Oštećeni se podigne, da ga udari, al jedan od vojnika dobra pogleda i vedra obraza segne za uzdignutom šakom i vikne: „Ne udaraj, nije ti slobodno udarati čovjeka, kad si mu i krivicu dokazao.

— Ti svakoga zagovaraš — uzbunili se vojnici.

— Kad nemate smilovanja za čovjeka, a nije u vašoj vlasti, da ga prezrete. Moja majka, Bog ju pomiluj, bila miloćudna. Ni crvu na žao da što učini. Ona nikad da bi komu prezir iska-

zala ni najgoremu, razumijete? Znala bi reći: neprezri ni onoga, koj pod vješalima svršava život svoj, jer ne znaš što ga je tamo dovelo, razumijete drugovi — i te njene riječi sam si duboko u srce ussadio i želim, da si ih pridržim. Ako u istinu nije uzeo, čemu ga okrivljujete, kad ne možete dokazati krivice. Zašto da ostane za sav svoj život ponižen.

— Pakostan je on; vidit ćeš, nismo mu krivicu nanijeli — reče jedan između vojnika.

Riđonja pognuo glavom, a korakom pomiče sve bliže vratima, kroz koja ga nestane.

*

U veče istoga dana, kad se već Riđonja spremao na počinak, pristupi k njemu vojnik, koji ga uzeo u obranu i reče mu: „Moram se s tobom porazgovoriti, odluči sam, kad možeš".

Riđonja ga pogleda. Kratko ostrižene vlasi stršahu mu na glavi kao četka i podavalo mu nešta podmukla.

— Ja ne znam — borio se Riđonja neprilikom — odluči, kako ti hoćeš.

— Sutra je nedjelja, a ja idem na večernju; kad se iz crkve vraćam, nekako laganije podnašam. Mogao bi samnom. Znam, da već odavna nisi bio u crkvi.

Riđonja zavrti glavom i ne uzvrati ništa.

— Mogao bi samnom, a poslije mogli bi u šetnju, ako ti je s voljom.

— Pa dobro — pristane Riđonja i otputi se drugog dana po podne sa drugom u crkvu. Koli davno ga nije bilo ovđe! On pogledava po crkvi i pogled mu zapinje u onu množinu svijeta, što zaprema hram božji, a svi mu se ti ljudi pričinjaju dobrim i njemu se čini ko da mu se nešto topi u grudima. Njemu se nižu misli sve jedna za drugom i kao da mu je pogled uprt u onu daljinu prošlosti njegova života.

Sve mu se jedno za drugim reda u mislima, pred tim sve šumi, struji, žamori. Zaokupljuje ga dosad nešto nepoznata.

Molitvi nije priviknuo i to što je naučio već mu se ispušilo.

Ljudi dolaze, a prolaznici ga potiskuju i on se sve više primiče k zidu u zakutak, tamo se spusti na koljena. Sva ga njegova unutarnjost sili na to, da se pokloni Bogu i bilo mu najednom liepo i ugodno. Drug ga pogleda i osmjehne mu se. Bože, kolike li dobrote u tom smiješku!

Sa propovjedaonice čuje se glasni govor propovjednikov. U crkvi vlada tišina i između sve te množine nitko ne prekida muk. Riđonja razabire riječi propovjednikove:

Sveznajući je Gospod. On jedini zrije u srca ljudi i nema čina, nema misli, nema želje, koju pred Njim sakriti možeš. On sve zna, on sudi. Samo u onoj beskrajnoj visini, u onoj ne-

beskoj čistini s onim modrim sjajem, vlada mir i poredak. Stoga upravite pogled gore u one čiste nebeske visine i u duši budit će vam se osjećaji, što vode dobru i spasu. I svim nama je jedini cilj i svi za tim ciljem jednako težimo, da se spasemo, pa je zato od potrebe, da se jednako ljubimo. Moramo da upoznamo svoju dušu prije nego se podignemo drugome suditi poradi čina njegovih i svima nam bude lasno. U svakom ćemo gledati dobra prijatelja i spram nikoga ne ćemo osjećati prezira i mržnje i oćutit ćemo svi veselje u duši svojoj.

Riđonja sluša napeto i pomljivo i on se podsjeti, čim ga drugovi njegovi okrivili i na jednom kao da mu se na dušu svalio težak kamen, osjeća svu težinu svoga prekršaja. On se sam pred sobom ne može zanijekati krivcem, a Bog, koji sve vidi, koji sve zna, koji jedini vidi u ljudsko srce, pokarat će ga i kazniti strogo.

Večernja se svrši. Ljudi izlaze. I Riđonja se otputi sa svojim drugom iz crkve. Šuteći pošli cestom. Zaokrenuli i pred njima puče cvatuća livada i osjete, da je ovđe zrak čistiji i bistriji.

— Mogli bismo ovđe posjesti — predloži drug Riđonji — vidiš tamo na onaj humak, baš nas prijazno vabi.

Riđonja privoli i oba sjedoše.

— Na primi — izvadi komad tjestenine i prepolovi u dvije pole, jednu poda Riđonji, a

drugu pridrži sebi. — Mogli bi zagristi — podsmjehne se veselo.

— Vidiš, ja ti ovako svaki put, kad mi je dozvoljeno izaći, to mi je tako ostalo u navici. Naša nas je majka uvijek vodila u prirodu, pak sam ju priljubio upravo kao da mi je sestrica. Da li se i tebi ovđe sviđa?

Riđonja ne uzvrati ništa. Zagrize u pogaču i tako su šuteć jeli oba.

— Nemoj se ljutiti, a ipak te želim nešto zapitati, a ti meni uzvrati otvoreno i iskreno. Eno vidiš, sami smo samcati. Nitko nas ne čuje. Reci ti meni po istini, kako je s tim novctma, što ih jučer nestalo?

— Zašto me pitaš? Zar si me zato amo domamio, da od mene izmamiš?

— Ne, krivo shvaćaš. Nije dobro što snuju protiv tebe, pak bi htio da ti pomognem. Ovako, kako sada živiš, ne možeš nadalje. Propast ćeš, hoću da mi povjeruješ.

U Riđonji pobudila se sumnja, Nitko ga dosele nije požalio i nitko mu nije podao dobre riječi. Zašto mu se taj namiče na jednom prijateljem. Eto, stavlja mu zamku da ga ulovi. Sva ona blagost, što ju je u crkvi osjetio, stala se hitro gubiti iz njegove duše. Stoga uzvrati uporno i grubo: — Ostavi ti mene. Nitko me do sada nije požalio, turkali me od nemila do nedraga,

pak mi je i tvoja dobrota sumnjiva. Hoćeš od mene izvabiti da me onda predaš onima.

— Ako si nekriv, nemam što da izdam. a ako si krivac, svjetujem ti, priznaj i povrati novac.

— Odkuda da ih vraćam? Ja ih nisam uzeo, nisam kriv.

— Ne vjeruju ti brate. Ja to vjerujem, kad tako veliš i evo stavit ću ti ponudu: dok se smire uzburkana čuvstva,, podat ću ti izgubljenu svotu da ih smiriš. Vidiš, nije dobro što za tebe govore. Oprosti im! Pokajat će se oni kad uvide, da su ti učinili krivo, no sada su svi kivni na te i čekaju zgodu, da te — — no nisu ni oni toliko krivi, jer je svakomu žao njegova.

— A što te goni, da mi pomogneš?

— Smilovanje. brate, smilovanje. Kad sam te jučer gledao onako kako su te svi napadali. bilo mi te žao i mislio sam u svojoj duši, ako si nekriv, a Bog veli: ljubi čovjeka.

Riđonja jednako šuti. Šuteć gleda pred sebe, a lice mu mirno i nepomično kao da je iz kamena isklesano. No na jednom stupi u njega život, zahvati rukama kapu s glave i stane ju u rukama gužvati. Borio se samim sobom, onda okrene glavom i očima zagleda se u druga, a glas kojim je počeo pripovijedati je drhtao kao da po struni dirneš.

— Sve do sada bio sam ulično potucalo. Pobiiao sam se kojekuda. Maljušan još ostao

sam bez matere. Nje se još nekako sjećam, no oca nisam ni poznavao. Poslije me kuma k sebi uzela, a dani uz nju bili su mi jadni. Ona mi i dala nadimak „Riđonja,“ a to mi je i ostalo — zašuti na čas, a onda opet započne. — Ulicu sam priljubio i ona mi postala domom. Sunce je žeglo, vihor je lomio, kiša je padala, zima me mučila, na sve sam priviknuo. To učini, da sam posegnuo za tuđim i ušlo mi u naviku, da sam prestao tuđe poštivati i onda, kada mi baš nije bilo od nužde. Tim mi je životom nestajalo plemenitostI. U početku me boljele uvrijede ljudi i zapostavljanja, no kasnije sam i tomu priviknuo samo što mi se uvriježila zloba. Eto vidiš, iznakazio sam se i sve je iz mene isčezlo, što za dobrim žeđa, kao da mi je suđeno, da propanem sam po sebi — uzdahne Riđonja i zašuti.

— Nikomu to nije suđeno. S tim se samo ljudi tješe, da prikriju svoje slaboće. Svakomu je Bog podao jednaku dušu i s njom ga poslao u život, da se okoristi svim dobrim i plemenitim i da bude na slavu onom, tko ju je stvorio. Ništa zato ako si i zagreznuo. Za svakoga ima Bog svoj pogled. Smiluje se i prašta onim, koji se obrate. Podaj mi ruku i primi me za prijatelja. Otvaram ti širom vrata svoga srca.

— Ti? — poskoči Riđonja u vis i opet sjede — prvi si u životu, koji me tim počašćuje. Eto i nakon smrti moje majke prva je tvoja ruka,

koja me pomilovala. Dopusti, da ju poljubim. Ne uskrati, jer to nije poniženje za me, iskazujem ti počast, što ju moja duša za te osjeća i tim ti izričem, da vjerujem u to. Ti si me pobijedio svojom dobrotom.

Priznajem ti, da sam si novac prisvojio, a i nijekao sam više iz prkosa nego li pohote, da si ih pridržim. Vidiš, takav sam ja. Sve je u meni tako mutno. Ne znam čega da se hvatam, sav sam izgubljen, a ti mi pružaš ruku pomoćnicu, da se na nju oslonim. Priveo si me Bogu, da slušam riječ božju, već odavna nisam prekoračio crkvena praga.

Slušao sam i mene se nešta dirnulo. Ne mogu ti riječima kazati, no vidiš ovđe ćutim — pokaže rukom na prsi — a sada reci, kako ću s novcem?

— Priznaj, povrati, nije teško samo ako hoćeš. Čim se vratimo ne časi ni časa, bit ću uz tebe i priznat ću te pred svima prijateljem.

— I ne će ti teško biti?

— Ne će! Ne bi ti ponudio. Ako ti je s voljom uvijek ćemo ovako zajedno, a o Božiću, ako dopuste, povest ću te sobom pod svoj krov. Svi će te moji pozdraviti i primiti kao brata svoga.

— Nemam riječi, s kojima da ti se zahvalim. Samo jedno ti velim, dao Bog, da ti uzvratim to današnje, a sada da se povratimo, ja se ničega ne plašim.

Sa mirom i zadovoljstvom unišli su oboje u vojarnu. Vojnici pogledavaju nekako podrugljivo ovu dvojicu. Jedan mu šapne uz put: — Zar si, Pavle, nisi mogao naći drugoga, već si se prilijepio uz Riđonju, nije ti baš na čast.

— Ja sam si ga izabrao za prijatelja i odsele će mi biti takovim — uzvrati glasno, da su ga svi čuli, a onda produlji još glasnije — neka poteče jedan od vas po Marka, kome su izginuli novci i kažite mu da su se pronašli, neka dođe da ih primi.

Zamalo skupiše se vojnici u sobi gđe spavaju.

— Gđe su novci? — zapita Marko.

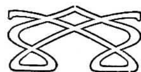
— Evo ih u mene — stupi Riđonja naprijed. Obrazi su mu rumeni, stid na jednom njima zavlada, no ipak priznaje krivicu pred svima i ne spušta pogleđa pred nikim i sve je ublažila njegova otvorenost.

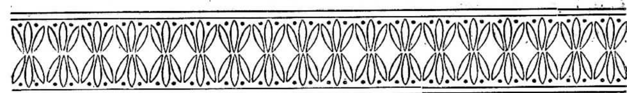
— Zašto nisi odmah priznao, kad smo te pitali — bilo je sve što je oštećeni rekao.

— Oprosti Boga radi i evo zadajem pred svima vama vjeru, da ne ću nikada više u tuđe dirnuti. Zaboravite i oprostite svaki kome sam što na žao učinio. U meni se budi želja da sve ispravim i kad biste mi htjeli pomoći — zaplače, prisvojilo ga na jednom veliko ganuće.

Svi su gledali u te suze i svakomu se sažali Riđonja. Svaki nastoji, da mu reče nešto

utješljiva. Svi se s njim mire, a i oštećeni mu ponudi, da se i on razveseli, kad će za te novce proslavit imendan. Riđonja ćuti pri tom veliku radost i sreću, jer vidi, da nije više prezren i od svih odbačen i kad se već sve smirilo i svi već usnuli, ne može Riđonja da usne od same uzbudjenosti. Podigne se sa ležaja, korakne k prozoru, te ga širom otvori, a očima se zagleda u ono zvijezdano nebo i to ga podsjeti na riječi propovjednikove: samo u onoj beskrajnoj visini s onim modrim sjajem vlada mir i poredak. Stoga uporavite pogled u one čiste nebeske visine i u duši budit će vam se osjećaji, koji vode dobru i spasu.

Zanemarena dužnost.

Za deset časaka bit će osam sati. Školske se klupe napunile đacima, tek tu i tamo je koje mjesto prazno. Djeca čavrljaju i smiju se.

Dva se tamo ispod klupe hrvaju poradi lopte. Našli ju na ulici, a obojica joj hoće biti gospodarom.

— Ti imadeš jednu kod kuće, a ja nemam ni jedne — viče Mirko gnjevan — zašto mi ju otimlješ?

Svu tu viku i prepirku prekine dolazak učiteljev. Učenici ustali i pozdravili ga. Učitelj im odzdravi, prekriži se i sav se razred pomoli dragom Bogu. Nakon molitve posjedoše. Učitelj pozove đake, četvorice nije bilo.

Za malo otvorila se vrata. Unišao je Mladen Kundrićev sav zažaren u licu.

— Ti si, Mladen, bježao. Gle, sav se usopio i uznojio — reče učitelj blago, a onda zapita:

Koji je uzrok, da ti već nekoliko dana uzastopce zakasniš. Jdl' znaš, de kasnim dolaskom smetaš obuku. Ja ću te morat kazniti, ako se to još ponovi. Sad sjedni na svoje mjesto.

Mladen oklijevaše. Vidilo se, da bi htio nešto reći, i oči su mu suzne:

— No reci, Mladen, što je? — obodri ga učitelj.

— Moj otac je bolestan. Majka je pročula svu noć uz njega.

— Jel i toga radi je umorna. No, idi na mjesto reče učitelj.

A Mladen uniđe u klupu. Djeca se oko njega uzvrpoljila i svaki hoće da nešto dozna od bolesti Mladenovog oca. Učitelju je mila ta sućut što ju đaci iskazuju, no opet se s tim buni sav razred i opomenuvši ih započe obuka.

Učitelj prozove Branka Sertića k ploči da računa. Dao mu je posve lagan račun, jer je Branko loš račundžija, no i taj jednostavni račun nije znao izraditi.

— Vidiš, Branko, kad bi ti htio više paziti, kad se predaje, mogao bi se naučiti. Uvijek si rastrešen, na umu su ti ludorije, a na ozbiljnost ne misliš. Meni je žao, što ti moram drugi red upisati u razrednicu. Ne popraviš li se, nećeš moći nikako s nama dalje, a to je sramota po svakog đaka. Idi na mjesto.

Branko se pokunji i pođe na svoje mjesto. Sjedio je uz Mladena.

— Što vas dva? — sustavi se učitelj u predavanju i pogleda onu dvojicu, koji se jošte sveudilj natezali poradi lopte. Mislili su kriomice sve to obaviti, al ih ipak speti budno oko učiteljevo.

— Hoće mi loptu oteti — zaplače Mirko i pokaže na svog druga.

— Kako bi ti ju oteo, kad je tvoja?“

— Nije njegova — ustane Andrija — na ulici je ležala i ja sam ju prvi vidio i rekao: eto vidiš loptu Mirko! Upita me: gdje je — a ja mu pokažem rukom. On potrči i digne loptu, a sada veli: moja je.

— Moja je, jer sam ju ja prvi vidio — odvrati Mirko.

Teško je sada učitelju pravicu krojiti.

— Kako ćete? — podsmjehnu se učitelj — da je što drugo dijelili bi u dvoje. Podajte mi loptu i nastojte primiriti se.

Dječak preda loptu i vrati se pokunjeno na svoje mjesto.

Zamalo zazvoni zvonce. Sat je obuke minuo, a tako i drugi i treći, te su djeca jedva dočekala, da mogu opet prhnuti u slobodu zlatnu.

*

Branko se odmah pri izlazu pridružio Mladenu, primio ga ispod ruke.

— Gdje stanuješ? Ja ću te sprovest.

— Vidiš — stane mu Mladen tumačiti — moramo zaokrenuti ovaj ugao onda je jošte jedan ugao, a peta kuća od ugla je naš dom.

— Hm, daleko je — reče Branko i malo se zamisli.

Idem — odluči se najposlije i oboje pošli ravno cestom i zakrenuli za ugao.

Branko pripovijeda Mladenu o svom zecu, ali pravom šumskom, kojeg je otac jednom ulovio u lovu. Bio još posve maljušan i spavao pod jednim grmom i nije ništa osjetio, dok već nije bio u tatinim rukama i on ga donio kući.

— Iz početka, znaš, bila ti prava muka s njim i svi smo mislili, poginut će, no najednom kao da se predomislio, počeo je slasno jesti i lijepo uspijevati. Što je dulje među nama živio, sve se nekako više uz nas pripitomio, a najviše uz mene. Ja sam ga hranio, čistio mu ležište, a kad sam pošao u bašću proveo sam ga sobom. Imamo i psa, no nije velik, a nije ni lovački. Uvijek se hoće sigrati zecom, koji je već velik izrasao, ali zeko nije uvijek na igru spreman. Naš zvekan toga ne razumije i hoće da se podjedno s njim igra.

Ja ti baš jednom gledam — no to ti je bilo smiješno, kad mu već bilo previše njegova zabadanja, osovi ti se zeko, pa capama lijevo i desno zvekana po glavi, a on bjež sve u skok.

Kad ne bih htio poć u bašću, a njemu se svidi, on bionda proizvađao razne glasove, njuška gubicom po mome koljenu i već sam spreman da idem, da mu učinim po volji, no još se nječkam, a on se osovi, zahvati zubima okrajak moga kaputa i vuče glavom amo tamo. Ja ga onda primim na ruke i pođem s njim u bašću, a on ti se onda zavuče pod lišće krastavaca, pa kad ga se nasiti: puks, puks — leti po bašći. Kad ga nosim kući ne zna što bi s menom od umiljatosti i polizuje moju ruku kao da izriče tim svoju hvalu.

— Mi smo imali do nedavna velikog crnog mačka — započe Mladen — a bio je vrlo lijep. Dlaka mu se krasno po tijelu sjala. S njim sam se mnogo puta igrao, no znaš: imao je ružnu naviku male piliće daviti i zato ga je otac dao ustrijeliti, a ja ću od njegove kože načiniti kapicu.

— Hm, tomu se ja ne bi dosjetio. Da, da od ovako svijetle kože bit će lijepa kapica. Moja majka ima krznenu kabanicu, no podstava joj je od medjedove kože. Kupio ju je otac putujući Rusijom. Vidiš, već sam te daleko sproveo, a morao bi se kući požuriti. Majka peče danas slatke kolačiće. Jedeš li ih ti rado?

— Sve ja rado jedem i jedva što se zasitim malo pobježim simo tamo i opet sam gladan. Tata veli da je to zato, što tako brzo rastem. Vidiš, za cijelu sam glavu viši od tebe — uspravi se Mladen.

— Baš si velik — promjeri ga Branko pogledom. — Moja majka mi uvijek veli, da ništa ne rastem. Ona bi htjela da sam velik. Čuješ, Mladen, dođi ti k meni, pa bi se mogli lijepo sigrati. Kruške su zrele i mogao bi te s njima počastiti. Sutra je četvrtak.

— Zbilja bih htio doći samo ako mi mama dozvoli — stane Mladen pred kućom i prijatelji se rastadoše. Mladen korači u vežu, a u susret eto mu njegova brata Đukice. Nešto se zrcali u njegovim obrazićima kao da nešto posebna sakriva u svojim mislima.

— Čuj, Mladene — šapne tajinstveno — ulovila se dva mišića u mišolovku. Nisam mami rekao, već na te čekam.

Mladen poljubi brata i primi ga za ruku.

— O, ti moj Đukica! Reci sam, što bi ti s mišićima uradio. Ha, što veliš, da ih dademo mački, da se ona s njima pogosti?

— Ah, nemoj, nemoj, odnijet ćemo ih u dvorište i tamo ćemo ih pustiti na slobodu. Moraš im samo reći, da ne smiju više u smočnicu.

— Eh, da — nasmije se Mladen — kad bi oni toga razumjeli. Na pridrži knjige, da otvorim vrata — i oboje unišli u hodnik. Baš se tamo majka desila. Spremala je nešto u ormaru. Mladen joj poljubi ruku.

— Čuj Mladene — poče majka važno — pošla sam danas na tavan. Već po skalinama

nešto mi silno zaudara. Mislim si što bi to moglo biti. Evo me na tavanu. Zrak biva sve zadušljiviji. Zapazim na jednoj daski pribitu kožu od ubite mačke. Pitam, čiji je to posao i doznala sam da je tvoj. Što hoćeš s tim? Ja sam dala kožu skinuti i zakopati.

— A gđe? — smrknu se obrazi njegovi od nezadovoljstva.

— Tamo na smetištu, a što bi to s njom, Bog s tobom?

— Htio sam, da se od nje načini Đukici kapica, kad je dlaka tako lijepa i svijetla.

— O ti moje! — nasmije se majka i poljubi Mladena u čelo — a onda — produlji: — tata je već dva puta pitao za tebe. Uniđi lijepo polagano i budi u sobi miran. Bolesnika smeta svaka malica, hoćeš li poslušati?

— Hoću, majčice i bit ću posve miran — uniđe u sobu, u kojoj je otac bolestan ležao. On se tihim i laganim korakom prikuči postelji. Otac je spavao, a Mladen sjede na stolac uz postelju i uzevši knjigu u ruke stane čitati, a njegov mali bratac privukao si stolac na hodniku i zaboravio na mišiće, morao ga tek Mladen podsjetiti. Pošli oboje po mišolovku i iznijeli ju na dvorište. Otvore vratašca i spustili mišiće, koji se razbjegnuše, a Mladen im, smijuć se, dovikuje: — S Bogom, gospodo, ali nemojte da se ušuljate

onamo, gđe vas ne treba, jer bi vas onda mogao kućni stric!

Proteklo je nekoliko dana, a ocu Mladenovu bolest sve na gore okreće, no opet nije bila nada izgubljena, da ne bi na životu ostao. U srce mu se uvukla bol i to je liječnika plašilo. Bolest očeva učinila je dom žalosnim, udomila se briga i strah.

No djeca kao djeca ne razume niti ne shvate ozbiljnost života. Ne opažaju pogibelji koja im prijeti.

*

— Hoćeš li k meni? — zapita Branko Mladena, nakon što se obuka poslije podne svršila — dati ću ti krušaka — produlji.

Mladen pogleda šuteć u Branka, ta ponuda bila je samovoljna preodviše, a da bi joj mogao odoljeti i pođe za njim ni ne misleći više kako je majci obećao, da će se požuriti iz škole.

— Evo nas — reče Branko i zaustavi se pred kućom, u kojoj je stanovao. Što oklijevaš, zar ti se ne da?

Mladen se sjeti svoga obećanja, uzdrhće, otvori usta no ne reče ništa, već uniđe za prijateljem. Taj ga odmah odvede u dvorište, pokaže na tri djevojčice, koje su se u kutu dvorišta igrale sa bebama.

— Vidiš — reče — to su moje sestrice. Mladen pogleda sve tri djevojčice. Bile su si na

las slične samo je jedna od druge niža za glavu. Bile su bijelih i rumenih obrazića, smeđe kose, a bila im svima kosa jednako počešljana u dvije kite, a na kraju svezana modrom vrpcom. Čim su opazile ovu dvojicu, pritisnule se jedna uz drugu i znatiželjno pogledavale u Mladena i onda u brata kao da su ga htjele pitati: koga nam to dovodiš?

Mladen se dao šuteći povesti od Branka i pogledao ravno u djevojčice. U njega nije bilo ni jedne sestrice, pa mu bijaše čudnovato, da se sigra sa djevojčicama. No one su ga hitro pripitomile. Donijele su kolačića, a on je zagrizao svojim oštrim zubima u slatku tjesteninu.

— Nisam te pozvao, da jedeš samo kolača — reče Branko važno — pokazat ću ti našeg zekana i povest ću te u bašću. Hoćete i vi s nama? — zapita i pogleda sestre.

Sve tri kimnule glavom da pristaju. Najprije se otputili potražiti zekana i našli ga u kuhinji, dremuckao je on pod kominom. Branko ga probudi, no on se nije prestrašio, već je pošao s djecom, koja su unišla u jedaću sobu. Taj dan nije bilo slučajno Brankovih roditelja kod kuće, pak se djeca malo više uslobodila, jer inače ne bi smio zekan u sobu.

Mladenu se veoma svidilo i smijao se u sav glas, videći kako zekan bježi kao pomaman po sagu, koji bijaše razastrt pod jedaćim stolom.

Puks, puks, leti zekan iz jednoga kraja na drugi. Omamile ga one šarolike boje po sagu. Branko ga primi na ruku i svi krenuli u bašću.

— Hoćeš li krušaka? — zapita Branko. — Evo pogledaj moj parobrod — i pokaže mu rukom na baru, na čijoj površini plovljaše malen čamac, koji služi jedino djeci za igru. Bio je crveno i modro bojadisan.

— Imaš li i ti što takova? — zapita Branko ponosno.

— Ne!

— Ovo je naše more — pohvali se Branko — a na brodu dovažamo svašta i privedemo ga k obali, da istovarimo robu. To je tako lijepo kad se tako sigramo. Gle, kako je mutna voda. Mogli bi ići pod krušku samo da spustim zekana. Na, kako leti! Eto ga već pod lišćem krastavaca, no bit će po njega nevolje, jer se lišće osušilo. Još je samo gdje koje zeleno.

— Branko, što će reći mama kad dođe? — zapita najstarija sestrica — mi ne smijemo trgati krušaka bez dozvole.

— A gđe je majka? — zapita Branko.

— Prošla je baki. Bakica je bolesna, pa je po mamu poslala, zato nas i nije mama sa sobom povela, da ne bunimo mir.

Mladena opet spopao strah kod pripovijedanja djevojčice. Sjetio se bolesna oca i naloga majčina, da se nakon škole požuri kući, a on

eto ovđe. Idi! — nešto mu šapće i on zakrene puteljkom spram izlaza.

— Stani, kuda ćeš? — sustavi ga Branko.

— Idem kući — odluči Mladen.

— E, ne idi; prije ćemo pod krušku — i zahvati ga za ruku i odvede ga i preko njegove volje pod drvo. Gle, kako su lijepe — pokaže rukom na plod — ali i tečne — mljocne jezikom. Počekaj, popet ću se na drvo i nekoliko ih ubrati — a pod drvetom uzvikale mu se sestrice: meni, meni, meni!

— Odlazite! Što vičete, da bi čovjek oglušio. Na tu prvu tebi Mladene — spusti krušku, a Mladen ju dohvati i zagrize u nju.

— Jel dobra? — zapita Branko s drveta.

— Dobra je!

— Još te tri dohvati. Tvoje su. Za tebe sam ih ubrao. Pazi, da ne padnu na zemlju. Podmetni šešir; ja ću jednu za drugom baciti.

— A zar nama ništa? — zapitale djevojčice.

— I vama samo se strpite. Baš ste dosadne! Prije se gost podvori. Zar ne znadete, da mama uvijek prije gosta ponudi.

— Mi se samo šalimo — izvinjavale se djevojčice postidivši se ukora bratova, koji im svakoj po jednu krušku dobaci.

— Tako, sada sam vas sve podvorio — spusti se Branko s drveta i izvadi iz žepa krušku. To je za mene — zagrize u nju.

— A što da sada radimo? — zapita Mladen pošto su kruške pojeli.

— Mogli bi se igrati slijepa miša — predložile djevojčice, a dječaci drage volje pristali, samo što je Mladenu opet sunula misao, da bi morao kući, al nekako mu se opet pričinja da ne može otići. Uvrijedio bi prijatelja. Tiho uzdahne i poda se igri.

Vrijeme je hitro prolazilo sve u skok, da i ne znaš, kako se već predvečerje primaklo i ne opažaš, kako se i mrak već zemlje hvata. Mladen bi već davno morao bih kod kuće, a zaokupi ga i silan strah i kajanje radi svoga neposluha.

Usne mu drhću, kad je izrekao: idem kući.

— Kuda hitiš? — još ga zaustavlja Branko — jesmo li te možda uvrijedili?

— Ne, niste! Bilo nam je lijepo i hvala vam na svemu, al ja moram kući. Otac je bolestan. S Bogom! — podaje ruku svoj četvorici.

— S Bogom! — ispratiše ga do kućnih vratiju, a Mladen, kad izađe, pohiti korakom.

Eto noći! Mjesec sjaji, a njemu u grudima srce teško i on se spusti u bijeg, da što prije dospije u svoj dom.

*

Tiho se popinje skalinam. Zazvoni zvonce i ono se odzvanjalo prigušeno, jecajući, ko da želi nešto veoma tužna navijestiti. Po hodniku

čuju se koraci. Vrata se otvorila. Mladen korači i spazi pred sobom svoju majku svu zaplakanu. Ona ga primi za ruku i zapita ga prijekorno, tiho i izmučeno:

— „Gđe si bio? Tvoj otac — zajeca i zalomi rukama — pitao za tebe, a nije te bilo. Svuda sam te dala tražiti, no nigđe te nijesu našli. Upravo ko da si u zemlju propao.

— Bio sam, majčice, kod Branka. Sigrali smo se i tamo bijaše vrlo veselo. — Jeli tati pozlilo, majčice? — zapita on plašno — i u tom času zazvonjelo je pozdravljenje. Majka prekriži sebe i sina i onda ga k sebi privukla.

— Jadno moje! — uzdahnu. Ruka majčina bila je studena kojom ga je primila i on osjeti, kako cijelo tijelo majčino drhće.

— Što je majčice? — zapita i sve ga veći nemir hvata. Opaža kako majka oklijeva, da mu reče, opaža da trpi pred tim što mora izjaviti. Ni iz daleka nije ipak slutio, koja ga žalost očekuje. No život je ljudski takav, nitko ni za hip ne zna kad ga snađe. Ni Mladen nije slutio, da će ga nakon onog veselja stignuti žalosna vijest, da mu dobrog oca nema više među živima.

— Majčice, majčice! — vikne Mladen na tu vijest i pade glavom u njeno krilo i onda ostade nepomičan gledajući u majku.

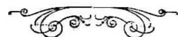
— Bog nam pomogao, dijete moje — guši ona plač. — Utihni, neka ništa ne smeta taj sveti

mir. Idi da ga vidiš. Dao te je pozdraviti i po meni šilje ti svoj blagoslov — složi ona obje ruke nad glavom njegovom.

— I smrt nije najteža, to upamti — oboje unišlo u sobu mrtvaca, koji je ležao prekrštenih ruku preko prsiju. Mladen se zagleda u te mrtve obraze očeve, i njega zahvati bol. Sjetio se riječi majčinih: požuri kući. Bol biva sve veća, hvata ga se omaglica, pred očima mu se mrači i on se surva u majčino krilo, koja ga primi i odnese u njegov ležaj.

*

Od pokopa očeva uminu nekoliko dana. Mladen se malo po malo oporavlja. Teško ga je snašla smrt očeva, a možda ne bi da nije stigla baš u onim časovima, što ih je on odnemario svojim neposluhom. Nije to bila možda kazna za njegov prekršaj, bila bi prestroga, ali tako se desilo i prouzrokovalo žestoku duševnu bol. Potrajala bolest njegova nekoliko dana i napokon ozdravi za novi život, a ta je bolest bila po njega milost božja. On je prevladao nešto, što ga je vodilo iz one djetinje putopašnosti u zbilju, čim mu je shvaćanje bilo zrelije. Majčina mu volja posta zapoviješću i nikada da bi ju prekršio i otezao, da učini kako bi ona odlučila. To ga je pratilo diljem života, a za vijeke zrcalila se u njegovim modrim dobrim očima, da kad u nje zagledaš, osjetiš sigurnost i mir. Iz tog pogleda zrcalila se iskrenost, vjernost i dobrota.

U gozbi kod lije.

Gospođa lija spremala čast u svojoj kući. Njen muž bio je s tim posve sporazuman, neka bude čast.

Pozivi se razaslali i svatko se rado odazvao tome, jer su svi znali, da će biti gospodski podvoreni. Tek prijateljica gospođe lije otklonila je poziv radi nesreće što ju snašla. Postala je posve nenadano udovicom, a desilo se to tako: njen muž pošao u lov na divlje patke i nije bio dosta spretan, da ih u legu zateče. Zamijetiše njegovu blizinu i prhnule u vis nad vodu. Njen pokojnik bio je dobar plivač, pa ga nije smetalo da ih i ovđe progoni. Bio je stalan, da će koja ta postati njegovim plijenom. Plivao, plivao sve do sredine, ali na jednom mu se noge o nešto zaplele u rogozu, da nije mogao dalje. Naprežuć sve sile da se oslobodi posve

je smalaksao, počeo je sve dublje i dublje tonuti, dok se ne zadavi. Eto tako se nesreća slučila, a ona ucviljena udovica ostala s nejakom dječicom. Gospođa lija je na tu vijest posjetila svoju prijateljicu, da ju poradi nesreće požali i utješi. Prolila nekoliko suza i onda se kući povratila i ispripovijedala sve potanko svome mužu i on požali udovicu, no opet ne možeš da i svoje odnemariš, treba misliti da bude čast što otmjenija.

Dogovarali se muž i žena kojom bi jestvinom svoje gostove počastili.

— Neka bude svega — odluči žena — ti ćeš se za sve pobrinuti, a moje je da što bolje priredim — i on se već drugog dana otputi da nabavi što je od potrebe. Treba se sa svim opskrbiti, da se vidi kako se časti. Nedavno su bili pozvani u goste k vuku, pa što im je dao? Janje i opet janje, te nikakove promjene. Gozba se mora složiti da podražuje želudac, da izmami začuđenje.

Najprije pođe u lov za zecom, njegovo meso mora da postoji, jer nije tečno, da ga jedeš čim ga oguliš. Eto vidiš one stare zečine kako spava. Čekaj, ne ćeš ti tako, hoću ja s tobom u svoj torbak. Šulja se, šulja tiho i jedan skok, čap, zeko se koprca po zraku, hoće da se otme, no uzalud mu posao, jer ga zahvatiše oštri zubi i odvukoše u dvore gospođe lije.

— Evo ti — nasmije se zadovoljno, kad je uručio ženi lovinu — baš je mastan. Omastit će si bradu naši pozvanici, samo gledaj da bude sve u redu — opomene važno i otputi se.

Ne smije ni riba uzmanjkati na gospodskom stolu. Eto ga kod rječine, da u vodu zaroni ne bi nikada ulovio ni jedne ribe, pa zašto da se i muči, kad će drugi taj posao za njega obaviti. Treba mu samo pripaziti i zavući se za koji grm, da ga nitko ne osjeti ni ne zamijeti.

— Aha, tako! — zguri se. Jedva što je malo odahnuo, evo ti lovca k obali, bila je to vidra, a za malo ima u gubcu lijepu štuku. Sad je hora da joj otme lovinu. Zaskoči, sune u vis, zavrišti, a sve se to tako hitro dogodilo, da se vidra prestrašila i s pustila lovinu. Riba se koprcala po suhom tlu, ali je u hipu zahvate opet oštri zubi, da bude tečnim zalogajem.

— Ako si već ribu ponudio — tumači lija svome mužu — to ponudi i rake. Vješt si u tom, pa ćeš ih naloviti, koliko ih budeš htio. Evo ti i vrećicu. Uberi još putem nekoliko kopriva, da ih pokriješ, jer moraju ostati svježi.

Treba uvažiti volju žene. Do večera lijepo otpočine i malo podremucka, ispusti nekoliko dimova iz svoje lule. Nije bio ni bez posla, podučavao je svoju djecu kako će najprije plijen uhvatiti, ta to je najglavnije za život. Eto, pri-

makla se i večer, mjesec se pomolio iza onog brijega i cijelim svojim blijedim sjajem obasuo zemlju, kao stvorenu za lov na rake. Zahvati za vrećicom što mu je žena priredila.

— Ah, da, pametna je ona. Na sve misli — i hitro u skoku eto ga do vode. Mjesečina je vabac, ona izmami te vodene stanovnike iz onog mulja u koje su se zakopali. Ne trebaš drugo već da zatakneš rep u vodu. Ti benavci kao slijepi miševi bubnut će bilo u što, zahvatit bilo na što.

— Aha! — sukne on repom iz vode — to je prvi — i otrgne štipaljku, s kojom se rak za repinu primio i smuk s njim u vreću i eto dosta ih se nalovio. Tako, dragi moji — uprti vreću i odnese ju u dom. Zaboravio je na koprive i njegova se stara zato razljutila. No ništa zato, treba da ju udobrovoljiš, a kako ćeš drugčije, nego da ju iznenadiš finom pečenkom.

Doduše opasno je šuljat se u ljudsko dvorište, da operušaš kokošinjak, nije to baš lako, ali mora da smiri to svoje čeretalo, jer će još dva dana svejednako pripovijedati. Ne reče ništa ženi kuda će već se lijepo neopazice odsmuca. Još tu noć mora uloviti to najtečnije. Eto ga kod prvog susjeda u dvorištu. U domu je sve mirno i u snu. Ni tračak svijetla od nikuda, samo što mjesec sjaji, no taj ga ne će izdati. Dobri su si oni prijatelji. Njuška, aha, eto tamo u kutu

kokošinjak. Posao je gotov. Ura bije, odbilo je ravno dvanaest sati. Ljudi su u to doba u najdubljem snu. Treba još samo malo mirovati, da još nije tko izostao. Sad oprezno!

Koko, koko, kokodak — uznemirile se koke. Osjetile su krvnika svoga života. Koko, koko, kokodak, žele izbjeći sigurnoj smrti.

Kre — e — e — zadnji poklici! Oštri zubi dave sve jednu za drugom. Već ih je deset na broju udavljenih. Sve je hitro obavljao. Lako njemu, majstor je on u tom poslu. Dobro je, da nije šuma daleko. Sve najednom ne može da zavuče u svoj dom, to treba sakriti, da tko ne nanjuši. Do zore bilo je već sve u domu, a svoju staru je veselo iznenadio tako, da je i posve zaboravila na koprive.

— Znaš ipak nam nešto manjka. Moramo imati i nešto slatkoga, da zadovoljimo gospođama i gospođicama. Neka znaju, da se baš u sve razumijemo. Naberi grožđa i meda. Ha, što veliš?

— Imaš pravo, imaš pravo — povlađuje muž.

— Na, evo ti košarice i lončić za med, neka bude sve kako treba.

— Gđe ti je kći? — zapita on, videći samo sinove na okupu.

— Ne ću ti reći, ne ću ti reći i ne ću ti reći — smješkala mu se žena.

— Ako ne rečeš — uozbilji se on — ne ću ti dopremeti ni grožđa, a ni meda, da znaš!

— Haha, haha; izgubila se. Eto letila po šumi i nije doma pogodila.

— Ne prtljaj, znaš, da mi mezimica — bio je nagle ćudi, eto, već sve zubima od ljutosti škripi.

— Pa šta si se tako najednom razljutio. Ogledaj se. Na, evo ti je gđe na ležištu spava. Gle, kako se samo protegnula.

— Drugi put ne zbijaj šale!

— No, ne ljuti se, no, ne ljuti se. Na, evo ti košarice za grožđe, a u košarici ti je posuda za med, al pripazi, da ne nastradaš, da ti za pravo rečem, uvijek se bojim po tvoj život, kada polaziš u grožđe.

— E! da, zaškilji lijo, nisam ja sa luđaci ustajao, ne brini se već lijepo pripazi, da bude sve u redu, a ja ću nadmudriti onog tamo, znaš koj puškom čeka.

— Zar misliš pudara?

— A kog drugoga, znaš i sam kako gospodski po vinogradu šeću, ko da samo za nje grožđe dozrijeva.

— Čekaj, skoro zaboravih: pripredi koku. Bit ću gladan kad se vratim.

— Čuj: i na med ne zaboravi!

— Neću. već sam davno nanjušio. Još lanjskoga ljeta odbjegoše sav roj pčela i posjeli na onaj dub. znaš, kraj one stare ruševine. Od lani do tjetos nakupilo se meda dosta, al sada, s Bogom, žurit mi se; pripazi na djecu! Lugarev Flisko uvijek oko našeg doma njuška, baš jučer sam ga susreo. Lijepo ga pozdravim. Radi mira moraš i dušmaninu hinit ljubav, a on na me zareži: hau, hau — zalaje, kad sam već malo poodmaknuo. Gle ti prostačine, kakav odgovor na moj pozdrav! Eto, uvijek se izbrbljam; dakle pazi i budi na oprezu — zahvati košaricu, zapali smotku i otputi se.

*

Dugo ga nema. Eto, već sunce za gorom zapada, a od njega ni čuha. Gospodja lija plašno razgledava na sve strane, ne bi li ga zapazila od kuda doći. Već joj i predugo čekati, otputi se, možda ga sretne. Već je daleko od doma, pri gradini je staroj. Sila pčela zgnječeno po zemlji leži i med se po dubu cijedi. Bome ružno njen stari ovđe zagospodario.

Nješto šušnu. Ona se ogleda: eto joj muža, vraća se, al što se zbilo? Jedva koraca i upire se o batinu, šepesa.

— Što te snašlo — pohrli mu u susret, da zlo oslobodi — reci?

— Pudar me je spetio u času, kad sam košaru na leđa prtio. Uh, nevolja ga snašla, naperi, odapne i zrno me puškino pogodi eto baš ovđe među rebra. Sreća, da sam debele kože. Nije probušilo, samo me ozlijedilo i kamen, što ga za menom bacio, pogodio me baš u nogu, a opet sam sretno izmaknuo.

— Kako si ga prevario?

— Tako: polegnuo ko da sam mrtav, a on hitro okolo zakrene a ja bježi. Traži dok me nađeš!

Nisam ni košare ostavio; lijepo sam ju poneo.

— A gđe ti je med?

— U košari međ grožđem. Bilo je boja s tim gospođicam. Ja s njima sve lijepo, da mi dadu od dobre volje meda. al da, hoće! Škrtice su one; ni same sebi ne priušte. već gomilaju blago da i same ne znaju za koga.

Krate se, ne dadu, a i ja ne odustajem. Navalim. Tko jači, taj kvači. Uhu, kako me rebro zaboljelo! Aha, tako sad je opet bolje. Navalile one. svega me htjele izbosti. Bio sam ih sav pun, a ja polezi na zemlju, pa se valjaj. Kad se podignuh, a one leže zgnječene po zemlji, ko snopovi požete pšenice. Neka ste, gledam ja u nje, nije vam trebalo u me dirati. Uzeo med pa nikom ni petka.

— Sav sam satrt. Na ponesi, već me i leđa bole. Ščiha, ščiha, ah kako mi se na kihanje dalo. Ščiha, aha — no „na zdravlje“ bar reci.

— To ne običaje više otmeni svijet, podući gospođa lija svoga muža.

— Gle i ti za otmenim siliš. Ah da, porugljivo se nakesi.

— Ala će se naši mladi radovati kad osjete med. Morat ću im podati, da se obliznu. Na, čekaj, gle vidim travu, sagne se gospodin lijo, oviti ću si rebra, da hitro ozdrave. No potrpi kuda siliš. Zar ne vidiš, kako se ta naša deriščad uzjogunila, eno ih svih pred domom. Čekajte, čekajte, vi nevaljanci, vikne, sad na će vas tatica.

Djeca hitro kroz ulaz odsmicala, strah je njih njihovog tatice i kad su im roditelji unišli sjedi svaki mirno na svome mjestu. Poslušna su to djeca, ali zato im i mama podala, da se na medu obliznu.

*

Sve bi bilo u potpunom redu za doček gostijuh. Samo prostorije su premalene za tolike pozvanike.

Pa što ćemo smišljati? predloži gospođa lija, koja bila u svemu veoma pametna. Prostrt ćemo stol lijepo pod onim hrastom, biti će nam kuda i kamo ljepše na slobodi, a ti se lijepo pobrini tko će posluživati, za glazbu, za pjevače i rasvjetu, da bude sjajno, to je glavno, da znaš pobrini se jošte za viljuške i nože. da nam baš na ničem ne uzmanjka.

I sve je spremno. Cvrčki privoljeli da će pjevanjem ukrasiti zabavu, posvirat će cvilidrete, i krijesnice privolile, da će upriličiti sjajnu razsvjetu. I bumbari se ponudili sami od sebe, oni

su već takovi, samo da im je zabave i smjeha, da će plesom zabavljati svu družinu. A rogači ti baš nisu preodviše darežljivi, ali opet nesmiju, da se zamjere, znadu oni liju kada goder bilo skuhao bi im on poparu, da mu nisu na uslugu. Stave na razpolaganje svoje viljuške i nože. Stol je spremljen, sve je u najboljem redu.

Gosti se kupe, zauzimlju mjesta oko stola. Vuk sa svojom gospođom sjeo čelo stola, a onda se redali kud je koji dospio. Ne treba se paziti na takove malice, samo neka je veselo. Zecevi, koji su hitri i okretni bili su najmljeni za podvorbu, naime da dvore goste.

Sav bližnji i đaljni rod bio je pozvan. No sada moram odkriti: slavila se desetgodišnjica bračna veza lije i njegove žene pa stoga tako sjajna gozdba. A onda znanci. Gospođa se lija fino nacifrala i rep široko nakostrušila pa ga po zemlji povlači kao kakova otmena gospođa svoju svilenu ili baršunastu povlaku.

Svi, svi, su došli. Nitko nije odziva odklonio, s prem baš nitko sa lijinim rodom ne živi u tijesnom prijateljstvu. Svi od njih zaziru poradi lukavosti i prevejanosti, al opet kad je čast, neka je čast za sve.

I sitna vjeverica doskakutala više od znatiželje, a povela i svoju dječicu neka i ona znadu što je čast. Lijepo ih podučila, da budu mirni, ti njeni mališi nemirne su krvi, a ma ni hipa da

se smire, već jedino kad spavaju i onda nožicama trzaju. Ah, prava nevolja s tom djecom, koji put uzdahnula, videći ih kako se neprestano penju iz grančice na grančicu. Uvijek je drhtala, da si koje ne slomi nožicu. Al opet se radovala, kad ih je vidila onako hitre i spretne.

Kuće domaćina nazdravlja gostima. A gospodin vuk kao najmoćniji među svima odzdravlja i nazdravlja kuće domaćini i cijeloj njegovoj svojti, a onda se sve dalje nazdravice redale po časti i cijeni, svakom neka bude njegovo.

Samo na te niže nitko se neobazire. Zato oni sami nastoje, da si podadu važnost. Hrčak pripovijeda punim glasom vjeverici, ističe svoje bogatstvo, kako je njegov dom pun i krcat svega.

Doduše posao je to i briga — uspripovijedao se on na veliko — cijelo ljeto nosi, sabiraj, spremaj, al zato su u zimi puni hambari, ma znate svega. Pšenice, raži, žita milota. Svu zimu ne moram ni korakom nikuda, čemu da blatim obuću i ona se mora čuvati.

Svu zimu jedem i tovim se, pogleda on samilosno na vitku i tanku vjevericu. Kao da joj hteo tim pogledom reći: Znam, da gladuješ.

— Ja prospavam svu zimu, ozva se hrčak, nije me briga ni zašto. Kad oćutim da kopni snijeg i toplo sunce granulo, eto i mene iz moje špilje, malo se protegnem, osunčam i opet pojačam, da se za hranom izgledam.

To je već tako kako se kome sviđa, omjeri ga prezirno jazavac.

Znam ja, da je kod tebe gospodski: odaje se redaju jedna za drugom, gđe spavaš, gđe jedeš i za ženu posebno, pa za djecu, tko će se stobom, al opet ti rečem, miliji mi je moj mir nego tvoje cijelo bogatstvo. Svi te ipak znadu da si otimačina, hvastaš se tuđom mukom.

Ah, kome se to sada nazdravlja, podigli svi glave. Među svima zavladao tihi muk. Lasici govori kuće domaćina u hvalu, u velikoj je slavi što se tako junački ponjela. A tko bi si i mislio, od ovakove male nestašice, da će u boju prevladati takova mogućnika, kralja sviju ptica, velikana orla. To junačtvo treba da se upiše, da se znade za sva vremena, treba da pripovijedaš sve kako se desilo, zaprose.

Bilo je tako — poče lasica — bila sam baš u polju u lovu za jarebicam. Pred mojim očima nešto mune, pogledam, eto se spustio orao s onih zračnih visina. Spustio se, da zahvati plijen, strugne krilima i htjede pandama da zahvati mene. Čekaj, ne ćeš, skok u vis i eto me njemu za vrat.

On se digne i poleti s menom visoko, visoko. Ne ćeš dalje, zahvatim, stisnem zubima, krv pošikne, pregrizla sam mu vratne žile. Orao osjeti, da je ranjen i poleti sve više, više od želje da se obrani, ali ja sam čvrsto zahvatila i ne puštam.

Krv mu se cijedi, slabi, spušta se k zemlji i opet poleti visoko, ali ne za dugo. Posve obnemogao spušta se lagano, umorno. Eto ga, stropošta se na zemlju, zatrepeće krilima, pruži nogama i svršio je. Ni riječ nisam pridometnula, nego upravo kako je bilo.

— Svima si nam na ponos — dižu se čaše. Svi su opojeni pripovijedanjem lasičinim. Samo hrčak i jazavac ne slušaju. Jazavac je uvrijeđen, hrčak mora opozvati.

— Što da opozovem? — brani se hrčak. — Nisam li ti rekao istinu, a reći ću ti i to, da i sami sebe ne štujete, koljete se i progonite svoju vlastitu krv i rastepete se kao da si i niste ništa. Znam ja vas!

— Što ti, što ti skot ni jedan — naval jazavac bijesno i zagrize nemilostivo. Sav bijes iskalio je tim ugrizom i hrčak je svoju smjelos platio životom.

Nastalo je komešanje, ali se doskora ispostavio mir, ta bio je tek hrčak. Tko da se za njim obazire. Vjeverica je svojom djecom pobjegla, da i nju što ne dostigne. Vuk je pripovijedao kako je napao i sama čovjeka i razderao ga na komade; ne može dosta da nahvali, kako je oslasno meso čovjeka.

Svaki hoće da se nečim uzvisi. Krijesnice se skupile u velikoj množini, — prava je krasota rasvijeta.

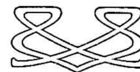
Cvrčki pjevaju, a kad im se grlo osuši, kvase ga jagodam grožđa. Njima nije do vina. I cvilidrete gude, zatežu, povlače, nije ih najljepše slušati.

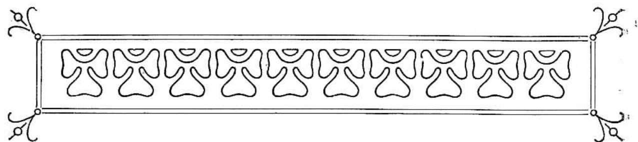
I da nije bumbara, bilo bi uz svu tu glazbu veoma neprijazno. Ali oni svojim plesom poskakivaju, potancivaju, uzdigli se i spuštali u jedan mah, raduju se, raduju kao da je sav svijet njihov. A siromasi su i ono nešto što spreme, eto dođu prosjaci i mole: podaj meni podaj meni. A oni, kako bi drugačije, podaj im do one zadnje mrve, da i ne pitaju kako će sutra sami.

Ali su veseli s nikim se ne bi mijenjali, pa takove su ćudi, za mnogc bi bilo dobro kad bi mogli tako kao veseli bumbari, koji bezazleno puni dobrote i milosrđa gledaju u svijet, što ih briga kako će oni nadalje živjeti, njima je glavno, da se pomogne ubogoj raji. Gospođa domaćica ona se lukavo potsmjehuje, upriličila ona malu urotu, tajno sa svojim mužem. I od te gozdbe treba da se izvuče korist. Ti zecevi, koji se tako žure da poslužuju, otiru tanjure, nataču čaše, ma baš su hitri. Ali ne samo što su hitri, još je nešto u njima boljega, ono oslasno meso, baš krasna zalogaja. No njezine se nade nisu ispunile. Bumbari najljepše zaplesali, najednom začuje se iz daljine lavež pasa, zatrubi lovački rog: hajka je na te šumske stanovnike.

I naša je družba zamijetila kakova joj pogibao prijeti: u tili se čas razbježali kuda je koji mogao i dospio.

Gospođa lisica izgubila se od svoga druga, jedno za drugo nije znalo, htjela se sakriti u šikarje, ali po zlu sreću svoju. U tom ju hipu pogodilo ubojito tane baš usred srca, povalila se uboga po zemlji za malo i tijelo joj se ukočilo, samo onaj nakostrušeni rep oholo se po zemlji pružio.

Prosjak i njegov unuk.

Već je zatamnjelo. Večernja se rosa spustila na travu i na ostalo bilje po zemlji. Ljudi se vraćaju s posla da otpočinu, te da si prikupe noćnim snom novu snagu za daljnji svakidanji rad. Što je mlado hrli brže, staro zaostaje. Napor dnevna rada slomio mu ono nešto snage, što ju je još imao.

Pored ostalih koraca teškim, umornim korakom starac prosjak. Za poderan mu se haljetak objesio dječarac od kojih deset godina. Starca jedva vukn noge, a još taj ljuti kašalj, koji ga muči, malo da mu ne razdere svojim hropotom te slabe grudi.

— Joj! — poposta starac i duboko uzdahnu, tek što se velikom mukom iskašljao. — Joj! — uzdahnu po drugi put i otare musavim crvenim rupcem znoj sa čela. — Još malo, pa me ne će

više biti, ubogo moje dijete! — stisnu bolno ruku dječarčevu. — Što ćeš ti ubog, kad nestane mene? A joj, zlo i naopako po sirotinju!

Dječarca se nijesu kosnule jadikovke starčeve. Ta sluša ih danomice, te ih zna već na izust i posta spram njih ravnodušan.

— Ti Primorci dobri su ljudi — poče opet starac iza kratke stanke — ne puštaju sirotinju goloruku. Aoh, kako me zaboljelo, uh, baš ovđe pod rebrima! Jao si ga sirotinji po svijetu!

— Gđe bi otpočinuli? Što misliš, Ivane?

— Dedo, hajdemo k morskoj žali, tamo je ponajljepše otpočinuti iza dnevne žege.

— E, pa dobro, Ivane! Vodi me! — Oba zakrenuli uskim puteljkom i zamalo ih eto tamo, gđe je unuk starčev zaželio. Posjedali u meku mahovinu, — Tako, sad bismo mogli i štogod zagristi — skine starac torbu s ramena, te istrese na zemlju sve što je u njoj bilo. Ha, bilo svega ponešto. Bijeli se krušac miješao s crnim, a našao se i po koji komad tjestenine i kus mesa. Starac izabire što je bolje i podaje dječarcu, koji požudno uzimlje i lakomo guta. Najposlije segnu starac za čuturom i oba se napili vode, pomiješane sirćetom.

— Bili spavao, rano moja? — zapita prosjak unuka poput nježno ljubeće majke.

— Ne bih, dedo, nije mi do spavanja, ali bih ipak nešto htio.

— A ti bi htio? Reci, rano, dedo sluša.

— Da mi pripovijedaš koju od svojih priča.

— Sve sam ti ispripovijedio, ni jedne više nemam.

— Znaš, dedo, znaš, ti to samo onako veliš.

— Ne znam, duše mi, ne znam, što da ti pripovijedam — uzdahnu starac. — Danas me i pamet ostavlja. Sve je na tom svijetu bajka — produlji, mlocnuvši jezikom. — Život, imetak, zdravlje, sve je bajka. Dođe dan kad ti se sve iznevjeri i ti ostaneš pustom sirotom, te misliš, da je uvijek tako bilo, a ona krasna prošlost, koja te minula, pričinja ti se bajkom. Aoh, opet me zabolo — prođe starac rukom po lijevoj strani prsiju.

— Ja bih se kupao — dignu se dječarac sa zemlje.

— Hm, ti bi se kupao? No pa hajde — podignu se starac. — Vidiš, nema nigđe pličine, rano moja — zagleda se starac u uzbibano more, čiji se valovi bacali amo tamo, te svojim srebrnim kapljicama poškropili dječarca, što se glavom nadvinuo nad vodu.

— Ao! — lupi štapom o val — otale se nosi.

— Čemu ih biješ, dedo? — zapita unuk radoznalo.

— Jer su zli i podmukli. Već su mnogo toga u svom bijesu progutali, pak ih i za tobom želja vuče. Vidiš, kako se bacaju, svega su te

poškropili. Ne ćeš ne! — zaprijeti se pešću spram novog vala, koji je pljusnuo o hrid i potegne dječarca od obale.

— Ja bih se kupao, prašina me grize — naceri se dječak na plač.

— Duboko je, utopit ćeš se. Bolje da te prašina grize, nego ribe izjedu.

— Sveži me konopcem oko pasa i drži me, pa se ne ću utopiti — zagovarao dječarac svoje tvrdoglavo.

— Ja sam star, od bolesti obnemogao, mogao bi me sa sobom povući, pa bi se oba utopili. Nego znas što — dosjeti se odjedared — donijeti ću ti u čuturi vode i oprati te. Samo ne sili u to ždrelo smrti. Vidiš, kako me srsi od užasa prolaze. Hajde, ne muči me.

Dječarac se dao ma i nerado od djeda odvući. Oba opet pošli na prijašnje svoje mjesto. Starac nije više mislto na pranje, a i dječarac je zašutio.

— Na lezi! — Svukao starac svoj poderani haljetak i prostro ga po zemlji. Dječak se lijeno protegnuo, metnuvši ruku umjesto jastuka pod glavu i za čas usnuo.

Starac ga motri kao što motri skupac zlato svoje. Ovo dijete, što mu ostalo iza mrtve jedinice, sva mu radost ovoga života. On nepomično gleda u nj i pri tom misli na prošlost svoju. Vidi se imućnim, sretnim, vidi uza se ženu, dijete,

kako ga miluje i tetoši. U ušima mu zuji mucanje krava muzara iz staje, čuje i lavež staroga Bundaša, koji navješta, da se dovezao prirod s polja. — Eh, Bože moj, svaki je kut pun svega — i on se sretno smiješi. Sve ga to presvojilo, kao da je na javi. No gle, čelo mu se smrkava, a oči mu suze, misli ga zanijele u onu strašnu noć, koja ga stvori za uvijek prosjakom. Sve je jednim mahom propalo. — Uh, grozote! — zastenje, sjetivši se one vijavice, koja mu je dom uništila, blago potukla, drveta puna ploda samo onako iz zemlje iščupala, sve, sve mu otela, tek taj goli mu život ostavila i to djete uza nj. — A joj, tugo moja! — zajeca prigušeno prosjak. Gušio plač šakama svojim, da ne probudi njime radost života svoga.

Već je počelo svitati, a njemu ni toliko sna, koliko bi ptica zrakom preletjela. — Oh, sve je bajka! — zaštenje starac. Bog je istina, tko u njega vjeruje, tomu se otvaraju rajska vrata i svoj je toj bijedi kraj.

Dječarac se protegnuo i probudio. Otare si snene oči i pogleda u djeda svoga.

— Nu — u — u! — poda mu ruku — ded se pridigni. — A tad zâhvati unukovu glavu i pritisnu je na grudi. Poljubi ga u oba oka i prekriži.

— Kuda ćemo danas? — zapita unuk, zijevnuvši dva, tri puta.

— Bog zna, ja još nijesam ništa zakanio. Težak je kruh prosjački, jao si ga onomu, komu je suđeno, da ga uživa.

— Gladan sam — zijevnu opet dječarac.

— Jedi, božja ptičice. Ima jošte svega pomalo — istrese starac iz torbe jučeranje ostatke. — Evo, rano, ovnjetine — pruži dječarcu mesa i komad kruha. Sebi ne uze ništa, nije osjećao gladi. Sve bi bilo još kako tako, samo da se ne ćuti toli slabim. — Joj kako će me opet sad namučiti — stao se nebog daviti kašljem. — Isuse, što će biti od njega, kad me nestane! — zajeca starac.

— Prosjak! — otpovrnu mališ nehajno.

— Aoh! — zajeca starac još jače. — Gospod te očuvao toga kruha. Gorak, pregorak je kruh prosjački. Ti ga nijesi još oćutio, jer ga primaš iz ruku mojih. Svijet nije onakav, kakov se pričinja. Jao si ga onomu, koji je prinužden kucati na tuđa vrata. Osam je evo godina, što se ovako svijetom potucam. Na mnoga sam vrata pokucao, mnogu dušu zaprosio, rijetki su, koji se smiluju na nevolju tvoju. Sit gladnu ne vjeruje. Mnogi ti baci samo onako kao zvijeri krišku kruha. Bogatomu si trn u oku, gnjusan, kad te vidi, isti psi na te reže i nastoje, da te lavežem svojim otjeraju, samo da ne dođeš gospodaru na oči. O — o — o — zalomi starac rukama —

tebe da vide oči moje s takvom ostavštinom, pustiti te sama na tom svijetu, oslobodi me, Bože!

— A što bih onda? — zapita donekle zabrinuto dječarac.

— Ne znam — dahnu jedva starac. Slab si i kržljav ostao kraj životne oskudice. Nema u tebe toliko snage, što je treba za rad. Da te dadem u zanat? Komu ćeš koristiti? Otpustit će te. Skupa su vremena, a zanatnici na koječem oskudijevaju. Očima mjere, što ti podaju. Rekli bi ti da nijesi od koristi, hajde i bez tebe ih dosta nahrane. Aoh, jao si ga sirotinji po svijetu!

— Ne tuži se, dedo, Bog će pomoći!

— Pravo reče, božja ptičice! — uskima prosjak glavom — sva mi nada u njemu. Nema mi molitve ni u danu ni u noći, gđe te ne bi preporučio dobroti i milosti Njegovoj. Dragovoljno trpim bijedu života ovoga, pak ako sam si kakovu zadužbinu u Tebe, o Gospode, stekao — skinu starac kapu s glave i sklopi ruke uprvši svoj moleći pogled u one vedrine nebeske — Oče, kod tebe tamo gore — Ti se ogledaj na ovo siroče moje, te mu budi vodićem i zaštitnikom života njegova.

Hroptajući starac dovršio molitvu svoju. Kašalj ga stao na novo u grlu daviti. — Joj, muka moja! — zahvati se rukama za grudi svoje.

— Babo!... ti si problijedio, zar ti je pozlilo? — uzdrma se dječarac iz svoje ravnodušnosti, videći ono blijedilo, koje odjedared prikrilo starčeve upale obraze.

— Ne znam — zastenje prosjak — kako da ti reknem, rano moja. Strašno mi je, slabost me presvojila. Evo na sav drhćem.

— Da što jedeš — dohvati dječarac torbu — to je dedo od gladi i meni je tako, kad mi je želudac prazan.

— Ne mogu, ne mogu — zavrti starac glavom. — Da je što topla, možda bih. U prsima me nešto pritislo.

— Čekaj! — pograbi dječarac za čuturom — donijet ću morske vode, s jutra je jošte hladna. Nakvasi si njome prsi — htio dječarac da poleti.

— Aoh, ne idi! — pograbi ga starac tjeskobno. Samo k onoj pakosnoj zvijeri ne idi! Joj, Bože, pomozi! Evo mi nešto topla sili na usta. — Kašljem — pljune krv. — Aoh, krv navrela! — zagleda se starac bolno u dječarca.

— Što bi, babo? — skoči mališ pun straha u vis.

— Ništa, živote moj, ništa. Smrti nema pomoći. Sjedi evo tuj do mene i slušaj, Neka te ne bude strah tvoga hranitelja — potegnu ga za ruku, videći da dječarac oklijeva. — Skupocijeno je vrijeme, što nam evo preostaje. U svim žilama ćutim, kako se krv uzburkala, zamalo i udavit će me. Ah dolazi, dolazi, da me zla riješi. Objeručke bih je zahvatio, da mi tebe nema. Živi

pošteno, rano moja! Žacaj se zla, ako te i ne speti čovječje oko, jer znaj: Božjemu se oku ipak sakriti ne možeš. Čekaj, dok odahnem — zašuti ža časak starac. Prsi mu se nadimale, a rupcem potajice otirao krv, koja mu sve više na usta stala siliti.

— Ne želi tuđega — stane opet prosjak s uzdahom. — Živi pošteno u Božjem strahu. Polazi crkvu, poštuj Božje zakone. Čovjek je bez vjere kao marše u staji. Ne teži za zemaljskim blagom, Krotkošću i dobrim životom steči ćeš si najveće blago kod Onoga, koji ne poznaje razlike izmed sirotinje i bogataša. koji je naš najljubezniji hranitelj i branitelj. Ne očekuj mnogo od ovoga svijeta. Svaki i pojedini je opterećen tugom, svojom brigom, te i grimizni plašt prikriva svoje tegobe. U svoje se sile uzdaj.

— Aoh, Bože, smiluj se samo još za koji čas! — zašuti opet starac teško dišući. Krv mu je sve više silila ne usta.

— Hi! Ho! — čuli se usklici, pucketanje biča, topot konjskih kopita i šum jurećih kola.

— Netko dolazi! — poskoči dječarac dahnuvši olahkoćeno, bilo ga starca strah. Ha, tko će mu i zamjeriti, djetinjoj je dobi nepoznato ozbilje starosti. — Tko si? Stani! Pomozi! — viknu dječarac iz puna grla drhtavim glasom. Vika dječarčeva doprla je do onog čovjeka, koj

je na kolima sjedio, jer su kola sustala. — Šta ćeš? — ozva se hrapav glas.

— Koja te nevolja snašla, te me zaustavljaš?

— Joj pomozi! — kleknu dječarac u prašinu na cesti, — Mome je djedu pozlilo, ne znam, što bih od straha.

— Gđe je? — stao se čovjek unaokolo radoznalo ogledati.

— Tamo, dobri gospodine, vidiš za onim grmom. Krv ga obljeva, ne znam, što mu je.

— Hm! Zar ga je tko isprebijao? — sađe čovjek sa svojih kola.

— Oh, nije, nije! Tko bi moga djedu, ta ni crvu ne bi što na žao učinio. Ja ne znam, kakova je to bol, veli, da ga u prsima guši.

— Aha, sad znam. Čekaj, idem, samo ne znam, kako ću s konjima.

— Ovamo ih privedi. Smiluj se!

— Misliš, da bi išlo? — primi čovjek za vojke i polagano zakrenu, kuda mu dječarac pokazao.

— Što je, starče? — sađe s kola, pritegnu vojke i prignu se k starcu, koji se već po zemlji pružio, a iz usta mu se cjedila pjeneća krv.

— Pogledaj samo, pogledaj! — udario dječarac u glasan jecaj. — Pomozi — podignu ruke svoje.

— Umire. Tiho! Klekni i moli, to je jedina pomoć, kad se duša rastaje s tijelom — pokleknu

čovjek i potegnu do sebe dječarca, koji je kao ukopan stajao. — Oče naš! — stao čovjek glasno moliti s dječarcem i prije nego su svršili, ostavila duša tijelo prosjakovo . . .

— Preminuo je — zaklopi čovjek starčeve oči i ustane sa zemlje. — Ustaj, djete! — pruži ruku dječarcu, koji je kao besvjestan zurio u premilog si djedu.

— Što ti bio djed? — upita.

— Prosjak — dahnu dječarac u pol glasa.

— Hm, prosjak! Jadna zaslužba! A imaš li još koga od svojih?

— Nikoga! — udari dječarac u grčevit jecaj. Po malo stao shvaćati, kako je izgubio i tu jedinu zaštitu na tom svijetu.

— Hm, to je zlo po te, kuda ćeš?

— Ne znam — klonu dječarcu glava, kao da ga zaokupile teške misli.

— Hm, ne znaš! A bili sa mnom?

— S tobom, veliš? — otro si dječarac suze rukavom. — A kamo?

— Da ti pravo kažem, za sad ni sam pravo ne znam. Ali ovako ne možeš ostati, da te barem za prvo vrijeme nitko ne prigrne. Najprije ću te odvesti k svome gospodaru, možda ti se on smiluje. Ne bi ti ćutio ni na hrani, ni na odijelu, svaki mu je kut pun svega. Ali znaš, više put je pasje ćudi. Kad ga ona spopane, nikoji Božji

ne obavi s njim ništa. Namjerimo li se na takova, zlo po te.

— No ne boj se ni zato. Znaš, odvest ću te k svojoj majci, dosta je zla iskusila, pa zna, što je sirotinja po svijetu. Eh, ne puhne li mu što u glavu, možda i sretne ure, kad si uljezao pod krov njegov.

— Što je tvoj gazda? — zapita.

— Što je? Ne misli, da je Bog zna kako velik gospodin. Trgovac je, ali bogat gazda, brodovlasnik, udovac s jednim djetetom.

— Zar ću ja sam, a šta ćemo s djedom, hoćemo li i njega povesti?

— No to bilo nešto, s mrtvacem pod krov njegov! Ti sam, a s djedom u mrtvačnicu, što uz groblje stoji, tamo je mjesto za mrtve ljude.

— A joj, djede moj! — zarida na novo dječarac.

— Ne plači! Svaki nas mora, tko stariji, taj prije, tko mlađi, taj kasnije. Blago onomu, koji umre u strahu Božjem, okajan i valjano pripravljen.

— Dedo se jučer ispovjedio i pričestio.

— Ćutio siromah svoju smrt. Hajde, prekriži ga, da i to zadnje bude, a onda sjedi do mene u kola, morat ćemo najprije do župnika, da mu prijavimo smrt.

— Čekaj, ne smijemo tako, moglo bi gladno čije pseto dotrčati. Eh, da, znaš, mrtvaca ne

smijemo sama ostaviti. Kako bi bilo, da ostaneš još koje vrijeme uz mrtvog si djeda, dok se vratim.

— Bojim se — stao mališ drhtati.

— Hm, bojiš se, mrtvi ne čine živima ništa.

— Hej, Marko, kuda ti? — viknu sluga na bosonogo oderano čeljade, koje je baš mimo njih prolazilo.

— Kuda bih, nikuda!

— E, pa kad si baš besposlen, korakni de ovamo!

— Pa što ću? — zijevnu odrpanac lijeno.

— Na, ded pripazi na ovog ovđe!

— Što mu je?

— Eto na mrtav! — sjedni de tu do njega, ja ću skoro natrag, a za uslugu možeš do mene, spravit ću ti od moga, da se nasitiš.

— Hoću, Jakove, ali se žuri — sjedne odrpanac ravnodušno do mrtvika.

*

— A što se ti vraćaš! — razlijegao se dvorištem jak, krupan glas bogata brodovlasnika Ante Vojnovića, kad su uljezla kola sa slugom i Ivanom, koji je od uzrujanosti i pretrpljena straha drhtao na cijelom tijelu. Vojnović je bio tri godiue udovcem i sve što mu bilo na svijetu drago, bila njegova jedinica Jelica, djevojče od kojih šest godina. Stajala je tik do oca, a u ruci držala crvenu vunenu maramicu.

— Neprilike gazda, eto pa se vraćam.

— Kakve neprilike? Tko da te zdrave pameti razumije?

— Naišao sam na mrtvika, a ovo mu ubogo unuče ne zna, kud bi sa sobom.

— A... a... ti ga odmah sa sobom poveo, ko da je kođ mene utočište svoj nevolji toga svijeta.

— Oče, ja ga poznam — potegnu mala svog oca za rukav.

— Ti njega! pogleda je otac začuđeno.

— Od juče, tato! Izgubila sam svoju maramicu. Bilo mi ju je žao, kad je tako lijepa, crvena, pa sam se rasplakala. Da znaš, dobar je to dječak. Sažalio me i otrčao da traži moju maramicu, dok je nije i našao. Tato, ja njega volim, nas dvoje mogli bismo se sigrati.

— S tim odrpancem! Gle kako je musav!

— Ja ću ga oprati i moja beba bude kadikad musava, a kad je operem, bijela je.

— Ha, ha, ha! Gle ti moje pametne djevojčice“ — udobrovolji se i nasmjehnu se Vojnović, pa stao potanko ispitivati slugu.

— Tako i tako, gazdo, — izvjestio ga sluga, a na koncu svoga pripovijedanja doda: — Ne znam, kako s mrtvacem, a kamo s djetetom.

— Luda li pitanja! baš kao da si danas

tek u svijet stupio. Kuda s mrtvacem, ako ne u zemlju.

— Da, da, gazdo, to i ja znam, al svemu treba novaca.

— Mudrolije, kao da i ja to ne znam. E da! — i pogrebe se za lijevim uhom, što je uvijek običavao činiti, kad nije bio na čistu sa svojim odredbama.

— Je l' tato, ti ćeš dati mrtvaca ukopati. Nedaleko majčina groba zemljište je prazno.

— Pa da ga tamo smjestimo! Čuješ, ti previše zahtijevaš.

— Tato, bit ću dobra i poslušna, učini svojoj Jelici po volji! — mazila se mala oko oca, koji svojoj jedinici nijedne molbe odbiti nije mogao.

— Ajde Andrija gospodinu župniku, te mu izruči, kako ti evo kazujem: Reci, da ga gazda Vojnović lijepo pozdravlja. Ispripovijedaj mu sve, a tad reci, neka uredi, kako misli za pogreb. Zemljište neka bude, kako je moja Jelica naznačila, ajdede, bilo joj po volji. Reci župniku: njegova briga moj dug. Radi sprovoda neka on on utanači, a za karmine ja skrbim. Pozvani su svi oni, koji će prosjaka sprovađati do hladna groba. — Ha, je l' ti tako po volji, ti nestašo jedna? — nasmije se Vojnović i podigne svoju Jelicu u vis, da je poljubi u oba oka. Tad ju polagano spusti, zahvati jednom rukom svoje

rođeno, a drugom unuka pokojnog prosjaka. — Eto! — nasmije se opet — čemu se nijesam nadao, time me Gospod danas iznenada nadario. Punih je 15 godina, što si želim sina; danas ga stekoh prosjakovom ostavštinom. Eh, samo da ne bude: Pomiluj sirotu na svoju sramotu. Eh, ne će biti, je l' Jelice, dat će Bog, da sve dobro bude.

*

Osamnaest je godina, što počiva starac prosjak pod zelenom ledinom. Nad onim humkom zemlje uzdiže se krasan spomenik od crnog mramora, što mu ga dao postaviti u znak harnosti njegov unuk, a sada posinak gazde Vojnovića, koji do danas nije požalio, što je prigrnuo tuđe siroče. On je dapače sretan, što ga ima pod krovom svojim, ta što bi bez njega u slabosti i nemoći svojoj. Evo već je peta godina, što se iz svog naslonjača bez tuđe pomoći ni maknuti ne može — kap ga udarila u noge, te ga učinila nemoćnijim od slaboga djeteta.

Njegova se međutim Jelica udala po izboru srca svoga za pomorskog kapetana, te s njim pošla u daleki svijet. Zadnji joj list na oca prispio ravno iz Odese.

Vrata se njegove sobe polagacko otvorila i u šumračnu sobu unišao tihim laganim korakom Ivan, kojega smo pred 18 godina poznavali kao

nejaka, kržljava dječaka. Bože, što učini od njega dobra hrana i njega! Mladić je, da je milota zirnuti u one rumene, pune obraze. Usta mu, uvijek sprema na ljubazni podsmjeh, prikrivaju tanki, crni brčići. Mnogo se djevojačko oko otimlje za lijepim mladićem. Djevojke i iz otmenijeg doma ne bi se kratile nazvati njegovima. No Ivan ko da i ne vidi sve to. Sav mar i briga posvećena je veoma razgranjenom gospodarstvu njegova dobrotvora, koji se u njega pouzdaje, kao u sama sebe, jer ga poznaje kao vjerna i iskrena.

— Kako je, oče? — sagnu se Ivan nad bolesnikom, kojega su oči bile uprte u strop sobe.

— „Ne znam, sine! — uzvrati Vojnović slabim i drhtavim glasom — sve ko da mi nešto do srca plazi, ko da ga hoće sad da zahvati i u svom bijesu uguši. Kako bi bilo, da brzojaviš Jelici. Ni sam ne znam, zašto mi duša teži, da ju vidim; valjda se sprema na daleki, zadnji put".

— Oče, nemojte!" — kapnule dvije krupne suze od ganuća iz očiju Ivanovih; jedna od njih pala na ruku bolesnikovu. Ivan je opazi i htjede da maramom brzo otare, da je bolesnik ne spazi: no on ju očutio.

— „Pusti je, sine, pusti! Gledaj, kako se poput dragulja cakli. To je odraz tvoga biser

— srca. Hvala ti, sinko, na ljubavi i vjernosti tvojoj. Vidiš, od mog poroda pratila me sreća, dok me evo ova bolest ne s'rva. No sretan je čas ipak bio, kad si ti uljezao pod moj krov. Hvala ti još jednom i Bog ti nagradio vjernost tvoju. A sad idi, sinko, prešno je, brzojavi, da i njih dvoje imam u svojim zadnjim časovima uza se.

* * *

Svečane su zadušnice, kojima pribiva gotovo sve, što živi u mjestu gazde Vojnovića. Juče mu odnijeli zemne ostanke na vječni počinak. U prvoj klupi kleči njih troje u dubokoj crnini. Iz Jeličinih se grudiju kida pridušeni jecaj za preminulim ocem, a Ivanova lica problijeđela i upala od duševne boli, i njega se duboko kosnula smrt poočimova.

Misa minula, ljudi se razišli, a ovo troje krenulo tužna lica sagnute glave u dom žalosti, gđe ih čekao javni bilježnik s oporukom pokojnikovom. Ukupni imetak Vojnovićev iznosio 150.000 kruna, od toga imalo se Ivanu isplatiti ravnih 50.000 u gotovu, da ne bude ni u kojem pogledu vezan, hoće li i nadalje upravljati i nadzirati posestrinsko dobro.

— „Ne ostavljaj nas, ne ostavljaj, Ivane! — zajecala Jelica i ovinula puna sestrinje ljubavi

svoje ruke oko vrata njegova — gđe ću nać odanijeg srca od tvoga?“

— „Ne boj se, Jelice! — zagrli ju i poljubi Ivan. Moj mar posvećen je odsele tebi. Slijedi mirno i bezbrižno, kamo te ljubav tvoga srca vuče, a ja ti se evo zaklinjem, da ću na tvoje paziti i nadzirati“.

— „Znam, brate, da se u te pouzdati mogu. Hvala ti za ljubav tvoju, koja nas evo bratski veže i preko groba očeva.

